

The background is a composite image. At the top left, there is a large, stylized Star of David (Magen David) in shades of green and gold. To its right, a white dove is shown in flight against a light, hazy sky. Below these elements is a photograph of a cityscape, likely Rome, featuring a stone bridge with arches over a river. The buildings in the background are multi-story with terracotta roofs and classical architectural details. The overall color palette is warm, with soft lighting.

מחרול ואפר

איימי הרמון

"רצינו לכתוב עד כמה נגע בנו הספר הזה, אבל קשה להביע רגש כה עמוק במילים ספורות. לאיימי הרמון, לעומת זאת יש את המילים הנכונות."

הוצאת א(ה)בות

איימי הרמון

מחול ואפר

מאנגלית : דפנה לוי

לרכישת הספר המלא לחצי כאן

איימי הרמון
מחול ואפר

Amy Harmon
From Sand and Ash

עורכות ראשיות : גלי אבניגילאור, ורד רווה שמואל
עורכת : ענת לויט
הגהות : שפרה רווה

עיצוב עטיפה : חן יאקה שומרון | 'לימונדה' סטודיו למיתוג
עימוד : גרינהויז – הרצליה

Copyright 2016 © by Amy Harmon

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

© כל הזכויות בשפה העברית
שמורות לא(ה)בות הוצאת ספרים בע"מ.

www.ahavot.com

נדפס בישראל, תשע"ח
© 2017 כל הזכויות שמורות

All rights reserved
Printed in Israel 2017

מסת"ב : 978-965-7648-48-3

לרב נתן קאסוטו האמיתי
אין לי מילים, רק הערצה

פרולוג

24 במרס, 1944

אנג'ילו כנראה ישן זמן מה בכתם העשב הלח שבצד הדרך, אבל הערב היה קר, הגלימה שלו היתה דקיקה, והוא התעורר כשגופו רועד. כל תנועה קטנה סחטה ממנו אנחה, אבל הכאב החד בצדו הימני לפחות עורר אותו לחיים. היה חשוך, והפה שלו היה כל כך יבש, עד שליקק את הטל מהעשבים שליד פניו. הוא היה מוכרח לזוז כדי להתחמם. הוא היה מוכרח לזוז כדי למצוא מים. הוא היה מוכרח לזוז כדי למצוא את אווה.

הוא קם במאמץ על רגליו ועשה צעד אחד ועוד אחד, אומר לעצמו שההליכה לא תכאב כמו השכיבה. כל שאיפת אוויר הבעירה את ריאותיו, והוא היה משוכנע שהצלעות שלו נשברו. החשיכה והרגל הכואבת גרמו לו לצעוד בהיסוס, אבל הוא מצא את התנוחה, שהסבה לו הכי פחות כאב, והצליח לצעוד כמעט בקצב אחיד. בעין ימין הוא כמעט לא ראה דבר, עינו השמאלית היתה נפוחה ועצומה ואפו היה שבור. לא נורא. האף מעולם לא היה האיבר הכי יפה שלו. שלוש ציפורניים חסרו לו בידו הימנית, וזרת שמאל שלו היתה שבורה. בשלב מסוים הוא התנדד ונפל, מצליח לבלום את עצמו בעזרת הזרת המעוקמת שלו. הוא נעמד בזהירות על ברכיו כדי שיוכל לגנוח תפילה למדונה, והתחנן בפניה שתעזור לו רק עוד קצת. היא עזרה. הוא המשיך בדרכו.

אנג'ילו לא היה רחוק מאוד מכנסיית סנטה ססיליה בִּטְרֶסְטוֹוֶרָה – שני קילומטרים אולי! אבל הוא נע באיטיות כזו, שייתכן כי תעבורנה שעות עד

שיגיע, ולא היה לו מושג מה השעה. החשיכה היתה מבורכת – ולו כדי למצוא מסתור. הוא אמור היה להיות מת, והוא אכן יהיה בטוח יותר אם אנשים ימשיכו להאמין שהוא מת. הוא תיאר לעצמו שהוא נראה נורא – שיער מרוח בדם ובטינופת, גלימה מלוכלכת בדם קרוש ומסריחה מזיעה וממוות. הוא עטה אותה כבר שלושה ימים ונראה כמו שליח מהגיהינום ולא כמו איש צבא האלוהים.

הוא ידע שישנה כנסייה נוספת בדרך – לאורך כל אחת מהדרכים ברומא ישנה כנסייה אחת, או חמש. הוא נבר בזיכרונו בניסיון להיזכר בשמו של הכומר, אבל ללא הצלחה. היו שם גם מנזר ובית ספר. הוא הביא מספר פליטים לכל אחד מאלה. ילדים. יהודים. אבל הדרך היתה שקטה. הוא לא ראה נפש חיה מאז שהמשאית, שהובילה חיילים גרמנים, כלי נשק משומשים היטב וארגזים ריקים של קוניאק, התרחקה ברעש, כשהיא מותירה את המחצבה הישנה ואת הקטקומבות מאחור. רוחות רפאים נושנות לא יוכלו שוב לתבוע לעצמן את מערות ארדיאטינה.

נצח מלא ייסורים חלף עד שהגיע אל הכנסייה, אבל הוא האיץ כשראה את המזרקה. הוא ממש נפל לתוכה בקפיצת ראש, השתנק מרוב כאב ושאף את לגימת המים במקום לבלוע אותה. המים היו דלוחים ובוודאי יגרמו לו לחלות, אבל זה היה הדבר הטעים ביותר שטעם מימיו. הוא לגם עד שרווח לו, מנסה לא לזעוק, כשקצות אצבעותיו הפצועות התחככו באבן הקפואה. ואז שטף את עצמו כמיטב יכולתו וניקה את הברד ואת הלכלוך משיערו ומעורו. גם אם לא יצליח להגיע אל היעד עד הזריחה, הוא רצה לפחות להיראות ייצוגי ככל האפשר, והמים עזרו לו להתאושש.

הוא נרעד בבהלה, כשמעליו הופיע צל, עד שהבין כי מדובר בדמות אדם מאבן. פסל. הפסל השפיל אליו את מבטו בחמלה קפואה, ידיו מושטות אך אינן מסוגלות לעזור לו. אנגילו לא הכיר את שמו של הקדוש ולא ידע את משמעותו של הפסל – גם בשמה של הכנסייה הוא לא הצליח להיזכר – אבל משהו בו, ההבעה הקודרת, קבלת העגמומיות כפי שהתבטאה בתנוחת גופו, גרם לו לחשוב על פסל ג'ורג' הקדוש של דונטלו ועל היום שבו שמע את הקריאה הקדושה.

הוא היה בן שלושעשרה, כשג'ורג' הקדוש דיבר אליו. לא בקולו – אנגילו לא היה טיפש וגם לא נביא. אבל למרות זאת ג'ורג' הקדוש דיבר אליו. הוא התהלך כל היום על קביים, כי רגלו כאבה מכדי לשאת את התותבת שלו. טיול בית הספר התיש אותו, וגם כך לא היה לו עניין להדביק את יתר הבנים. האב

סבסטיאנו הביא אותם לפלאצו דל ברג'לו, ואנג'לו רק חצה את הכניסה והבחין מיד בפסל.

הוא ניצב בתוך גומחה מוגבהת, כך שלא יכול היה לגעת בו גם אם רצה. הוא התקרב ככל יכולתו ועמד כשראשו מוטה לאחור, הביט בפסל, בעוד ג'ורג'י הקדוש נועץ את עיניו במרחק הנושן בתמימות שלא תאמה את שריונו ובתעוזה שסתרה את קמט הריכוז שבין גבותיו. עיניו היו פקוחות לרווחה וצלולות, וגבו היה זקוף. הוא עמד בעוז מול האיום המתקרב, אם כי נראה כמעט צעיר מכדי להניף חרב. אנג'לו הביט בפניו בעיניים פעורות, מהופנט. הוא נותר לעמוד כך במשך זמן ממושך, מתעלם מהכנסייה המפורסמת, מצירי הקיר ומהוויטראז'ים בחלונות. כל הדרו של המוזיאון והפלאים האצורים בו החווירו לעומת הפסל האחד הזה.

כעת, כמעט תריסר שנים לאחר מכן, הוא עמד והביט מעלה אל פסל שלא היה פסלו הנודע של דונטלו, אך למרות זאת הביט בו בתחינה. "עזור לי, סאן ג'ורג'ו", הוא אמר בקול, בתקווה שהשמיים מאזינים לו. "עזור לי להתמודד עם הצפוי."

אנג'לו הסתובב, התרחק בצעדים כבדים מהמזרקה וחזר אל הדרך שהיתה עתיקה כמו רומא עצמה. הוא חש את עיני הפסל הלא ידוע נעוצות בגבו התשוש. מחשבותיו של אנג'לו נדדו שוב אל אלופו, אל אחר הצהריים של איאז, כשהכול היה ברור כל כך, כשחיי נצח נדמו לו כפרס ולא כעינוי מתמשך. כעת כאב לו מכדי שחיי נצח ייראו לו מפתים. המוות היה מזמין פי כמה.

באחר הצהריים ההוא, לפני שנים, הצטרף אליו מישהו בהרהוריו על אודות ג'ורג'י הקדוש, אבל הוא לא שם לב לכך, עד שהאיש פתח את פיו וסיפר לו את הסיפור שמאחורי יצירת האמנות.

"ג'ורג'י היה חייל רומאי, סוג של מפקד. הוא לא הסכים להתכחש לאמונתו בישוע. הובטחו לו זהב וכוח ועושר אם רק יסכים לסגוד לאלי האימפריה. אתה מבין, הקיסר לא רצה להרוג אותו. הוא העריך מאוד את ג'ורג'י הצעיר. אבל ג'ורג'י סירב."

אנג'לו הסיר את עיניו מפסלו של דונטלו. האיש שעמד לידו היה כומר, כמו האב סבסטיאנו, מבוגר מאביו של אנג'לו אך צעיר מסבו סנטינו. עיני הכומר ברקו, ושיערו היה מסורק בקפידה. פניו היו נעימות וסקרניות, אבל ידיו היו שלובות מאחורי גבו, ויציבתו חמורת הסבר העידה על היותו מתנזר.

"האם הוא מת?" שאל אנג'לו.

"כן, הוא מת," ענה הכומר בעצב.

אנג'לו חשב כך, אבל האמת הכאיבה לו. הוא העדיף שהגיבור הצעיר שלו ינצח.

"הוא מת, אבל הביס את הדרקון," הוסיף הכומר ברכות.

אנג'לו לא הבין, לכן קימט את אפו ובמבט מבולבל חזר להביט בפסל ובמגן העצום שג'ורג' אחז בידו. הוא חשב שזה סיפור אמיתי ושדרקונים אינם קיימים.

"הדרקון?" הוא שאל. "הוא נלחם בדרקון?"

"רשע. פיתוי. פחד. הדרקון הוא סמל לקרב, שבוודאי התחולל בתוכו

כשניסה להישאר נאמן לאלוהיו."

אנג'לו הנהן בהבנה מלאה. שוב השתררה שתיקה, והם הביטו בפסל

החייל, שקם לתחייה בידי האמן הגדול.

"איך קוראים לך, נער?" שאל אותו הכומר.

"אנג'לו," ענה. "אנג'לו ביאנקו."

"אנג'לו. ג'ורג' הקדוש חי לפני למעלה מחמש מאות שנים. ובכל זאת אנחנו

עדיין מדברים עליו. אני חושב שזה הופך אותו לבן אלמוות... מה דעתך?"

המחשבה הציפה את אנג'לו בדמעות, והוא ניסה למצמץ ולהסתיר אותן.

"כן, אבי," לחש. "אני מסכים."

"הוא סיכן הכול, וכעת הוא בן אלמוות."

הוא סיכן הכול, וכעת הוא בן אלמוות.

אנג'לו גנח, והזיכרון גרם לבטנו להתכווץ. הו, איזו אירוניה. הו, איזו

אירוניה איומה שלא תיאמן. גם הוא סיכן הכול, ויכול להיות שאבד לו הדבר

האחד, שלמענו היה מוכן לוותר על האלמותיות.

כשהשחר החל לבצבץ בשמיים ממזרח, ואור חיזור נפל מן הגגות

המחודדים ומגדלי הפעמונים על "העיר הנצחית", הגיע אנג'לו סוף סוף

לשערי סנטה ססיליה. הפעמונים הקוראים לתפילה החלו לצלצל, כמו היו

מברכים אותו על שובו, אבל אנג'לו רק הצליח לאחוז במוטות המתכת

ולהתפלל, כי בזכות איזשהו נס ממתניה לו אווה בפנים.

האם פרנציסקה גילתה אותו מספר דקות לאחר מכן, יושב שעון בגבו אל

השער, כאילו משרתי השטן הניחו אותו שם. היא חשבה, כנראה, שהוא מת,

משום שזעקה בקול רם ובאימה, ובעודה רצה לקרוא לעזרה הצטלבה. אנג'לו

היה תשוש מכדי להרגיע אותה.

מבעד לאישונו הנפוחים הוא הביט במריו סונינו, שהופיע מעליו, בדק לו את הדופק וחילק הוראות בקול רם למספר אנשים אחרים שנשאו אותו פנימה.

"זה לא בטוח." אנג'לו התאמץ לדבר. מריו היה בסכנה מחוץ לשער. מריו היה בסכנה גם בתוך התחום המגודר.

"מישהו עלול לראות אותך," ניסה אנג'לו להזהיר אותו, אבל המילים שבקעו מבין שפתיו לא היו ברורות.

"קחו אותו למעלה, לחדרה של אווה!" הורה מריו.

"איפה אווה?" שאל אנג'לו, שהכריח את המילים לצאת מפיו. הוא חייב היה לדעת.

איש לא ענה לו. הם פנו במהירות אל המדרגות, ואנג'לו זעק בקול בגלל הכאב שפילח את צלעותיו כשנעו. הוא הונח בזהירות על המיטה וחש מוקף בריחה של אווה.

"אווה?" שאל שוב, והפעם בקול רם יותר. הוא הציץ מבעד לעין, שהיתה נפוחה פחות, וניסה לראות, אבל הצורות היו מטושטשות והאנשים שמרו על דממה מבשרת רע.

"לא ראינו אותה כבר שלושה ימים, אנג'לו," אמר מריו לבסוף. "הגרמנים לקחו אותה."

24 במרס, 1944

ויה טאסו

וידוי: שמי בת שבע רוזלי, ולא אווה ביאנקו, ואני יהודייה.
אנג'לו ביאנקו אינו אחי, אלא כומר שבסך הכול רצה להגן עליי מפני המקום הזה, שבו מצאתי את עצמי כעת.

כשפגשתי את אנג'לו לראשונה, הוא היה ילד קטן. כמוני. ילד קטן עם עיניים

שידעו אכזבה רבה מדיי לגילו הצעיר. זמן רב אחרי שהגיע לאיטליה הוא לא דיבר. הוא רק התבונן. חשבתי שזה משום שהוא אמריקאי. חשבתי שזה בכלל מפני שהוא לא מבין. זה די מצחיק אותי עכשיו, כשאני נזכרת איך נהגתי להדגים לו דברים בפנטומימה ולדבר בקול רם כל כך, כאילו יש לו איזו בעיה באוזניים. נהגתי לרקוד סביבו, לנגן לו בכינור שלי ולשיר שירים קטנים רק כדי לגרום לו לחייך. כשהוא חיך, נהגתי לחבק אותו ולנשק אותו על הלחיים. האוזניים שלו היו מושלמות, וגם ההבנה שלו. הוא הבין כל מילה שאמרת. הוא רק האזין. צפה. למד.

קאמילו, אבי הסובלני מאוד, היה אומר לי לעזוב אותו לנפשו, אבל לא יכולתי. פשוט לא יכולתי. אני מבינה כעת שהדפוס הזה מעולם לא השתנה. כרכרתי סביבו במשך שנים בניסיון למשוך את תשומת לבו, וכל מה שרציתי היה לזכות בחיוך ממנו. רציתי רק להיות בקרבתו, רציתי רק לאהוב אותו ולהיות נאהבת על ידו. כבר אז הייתי מורדת, התרסתי כנגד הפחד, גם אם לא זיהיתי אותו. המרדנות היתה תמיד בת הברית הקרובה שלי, אם כי שלפעמים שנאתי אותה. היא נראתה כמוני וכאבה כמוני, אבל היא לא הניחה לי להתייאש. וכשהפחד גזל ממני את הסיבות להיאבק, המרדנות החזירה לי אותן.

אבא שלי אמר לי פעם שאנחנו כאן, על פני כדור הארץ, על מנת ללמוד. אלוהים רוצה שנקבל את כל מה שהחיים אמורים ללמד אותנו. וכל מה שלמדנו יהפוך אחר כך להיות מנחה מאיתנו לאלוהים ולמין האנושי. אבל אנחנו חייבים לחיות כדי ללמוד. ולפעמים אנחנו חייבים להילחם כדי לחיות. זאת המנחה שלי. אלה השיעורים שלמדתי, מעשי המרדנות הזעירים, ששמרו אותי בחיים, והאהבה שהזינה את התקווה שלי, כשלא היה לי דבר מלבד התקווה עצמה.

אווה רוזלי

1929

1

פירנצה

"לסנטינו יש נכד, ידעת?" שאל אביה של אווה.

"לנונו יש נכד?" שאלה אווה.

"כן, לנונו, לסבא. גם אם אינו באמת הנונו שלך. את יודעת את זה, נכון?"

"הוא כן הנונו שלי, כי הוא אוהב אותי כל כך," הסבירה אווה.

"כן, אבל הוא לא אבא שלי, והוא לא היה אביה של אמך. לכן הוא אינו

סבא שלך," הסביר אביה בסבלנות.

"כן, באבו. אני יודעת," אמרה אווה בכעס. היא לא הבינה למה הוא

מתעקש. "אז פאביה היא לא באמת סבתא שלי." כשאמרה את הדברים בקול

רם, נדמה היה לה שהיא משקרת.

"כן. בדיוק. לסנטינו ולפאביה יש בן, את מבינה. הוא עזב את פירנצה ונסע

לאמריקה כשהיה בחור צעיר, כי שם היו לו יותר הזדמנויות. הוא נישא

לבחורה אמריקאית ונולד להם ילד קטן."

"בן כמה הילד?"

"אחת־עשרה או שתיים־עשרה. הוא מבוגר ממך בשנה או שנתיים."

"איך קוראים לו?"

"קוראים לו אנג'לו – כמו לאבא שלו, אני חושב. אבל, בבקשה, בת שבע,

תקשיבי רגע. תפסיקי לקטוע את דבריי." באבו של אווה נהג להשתמש בשמה

המלא רק כשהסבלנות שלו הלכה ואזלה, לכן היא האזינה ונצרה את לשונה.

"אמו של אנג'לו מתה," אמר אביה בעצב.

"בגלל זה נונה בכתה אתמול, כשהיא קראה את המברק?" אווה כבר

הספיקה לשכוח שאינה אמורה להתערב.

"כן, סנטינו ופאביה רוצים שהבן שלהם יביא את הילד לאיטליה. יש לו כל

מיני בעיות בריאות, משהו שקשור ברגל, מסתבר. הם רוצים שהוא יגור כאן.

איתנו. לפחות למשך זמן מה. אחיו הגדול של סנטינו הוא כומר, והם חושבים

שהילד יכול ללמוד בסמינר בפירנצה. הוא קצת גדול מכדי להתחיל, אבל הוא למד בבית ספר קתולי באמריקה, לכן אינו מפגר מאוד בלימודים. ייתכן אפילו שהוא מתקדם

מאוד."

אביה אמר את הדברים כאילו הוא חושב בקול רם, ולא כאילו הוא מנסה להסביר לאווה משהו שהיא אמורה להקשיב לו. "ואני אעזור בכל דבר שאוכל," הרהר.

"אני חושבת שאנחנו נהיה חברים," אמרה אווה, "כי שנינו איבדנו את אמא שלנו."

"זה נכון. והוא יזקק לחברה, אווה."

אווה לא הצליחה לזכור את אמא שלה – היא מתה משחפת כשאווה היתה קטנה. היה לאווה זיכרון מעורפל, שבו היא נראית שוכבת דוממת מאוד במיטה, בעיניים עצומות. אווה היתה אז כבת ארבע, אבל היא עדיין זוכרת את גובה המיטה ואת תחושת ההצלחה הנהדרת, שחשה כשהצליחה לטפס עליה בעודה אוחזת בכינור הזעיר שלה. היא רצתה לנגן לה שיר.

היא זחלה לצד אמה ונגעה בלחי הרותחת מחום שלה, שבערה באודם המחלה וגרמה לה להיראות כמו בובת סמרטוטים. אמא שלה פקחה את עפעפיה באיטיות, ועיניה היו מזוגגות ומסוממות, מה שהעצים את הדמיון שלה לבובה חסרת חיים. היא הפחידה את אווה, הדמות הזו, הכמעט חסרת חיים ובעלת העיניים המזוגגות הכחולות, שבהתה בה. ואז אמה של אווה אמרה את שם בתה, והוא נפלט מבין שפתיה צורם וחורק כמו פיסת נייר ישנה.

"בת שבע," היא לחשה, והמילה ליוותה בשיעול, שטלטל את גופה וגרם לה לרעוד. האופן שבו אמרה את השם, הלחישה הצרודה, האופן שבו נאנחה כשנפלטו מפיה ההברות, כאילו זו המילה האחרונה שתאמר בחייה – כל אלה גרמו לאווה לשנוא את שמה במשך תקופה ארוכה, ואחרי מות אמה, בכל פעם שאביה קרא לה בת שבע, היא היתה בוכה ומכסה את אוזניה.

ואז "באבו" שלה התחיל לקרוא לה אווה.

זה כל מה שאווה זכרה מחיי אמא שלה, מתקופת החיים הקצרה שבילו יחד, והיא ניסתה לשכוח גם את זה. זה לא היה זיכרון אהוב. היא העדיפה לנצור את תמונת אמה ולהעמיד פנים שהיא זוכרת את האישה המקסימה עם השיער החום הרך ועם עור החרסינה, המחזיקה את אווה בחיקה ויושבת ליד קאמילו הצעיר כל כך, אשר שיבה טרם זרקה בשיערו השחור, ומתחת לעיניו

החומות המחייכות ניבטו פניו הרציניות.

אווה ניסתה לזכור את עצמה כתינוקת בתמונה הזו, הילדה הקטנטנה היושבת בחיק אמה ונועצת את עיניה באישה המחזיקה אותה. אבל למרות ניסיונותיה לא הצליחה להיזכר באישה. אווה אפילו לא נראתה כמו אמה. היא נראתה ממש כמו אבא שלה, קאמילו, בעל העור הבהיר והשפתיים הוורודות.

קשה היה לה לאהוב מישהי שהיא לא מכירה או להתגעגע אליה. אווה תהתה האם אנגילו, נכדו של סנטינו, אהב את אמא שלו. היא קיוותה שלא אהב אותה מדיי. לאהוב מישהו ואז לאבד אותו גרוע פי כמה מאשר לא להכיר אותו כלל.

"למה אתה כל כך עצוב?" שאלה אווה, אוספת את ברכיה תחת כתונת הלילה הארוכה שלבשה. היא מצאה את אנגילו בספרייה של אבא שלה, דלתות המרפסת פתוחות, הגשם צונח בעוצמה אל אריחי השביל הוורדרדים שמתחת, והוא מתבונן בסערה. היא לא חשבה שהוא יענה – הוא עדיין לא ענה לה. כבר שלושה חודשים, שהוא מתגורר בוילה שלהם יחד עם הנונו ועם הנונה שלו, ואווה עשתה כל מה שביכולתה כדי להתיידד איתו. היא ניגנה בשבילו בכינור. היא רקדה בשבילו. היא התפלשה במי המזרקה בתלבושת בית הספר שלה ונענשה רק כדי לגרום לו לצחוק. לפעמים הוא צחק, וזה גרם לה להמשיך לנסות ביתר מרץ. אבל הוא מעולם לא דיבר איתה.

"אני מתגעגע לאמא שלי."

לבה של אווה זינק בהפתעה. הוא דיבר איתה. באיטלקית. אווה ידעה שאנגילו הבין אותה, כשדיברה אליו, אבל היא ציפתה שידבר אנגלית, כמו אמריקאי.

"אני לא זוכרת את אמא שלי. היא מתה כשהייתי בת ארבע," אמרה

בתקווה שיאמר דבר מה נוסף.

"את לא זוכרת שום דבר?" הוא שאל.

"אבא שלי סיפר לי דברים. אמא שלי היתה אוסטרית, לא איטלקייה כמו באבו שלי. שמה היה אדל אדלר. שם יפהפה, נכון? לפעמים אני כותבת אותו בכתב יד הכי יפה שאני יכולה. השם שלה נשמע כמו שם של כוכבת קולנוע אמריקאית. היא אפילו נראתה קצת כמו כוכבת. אבא שלי אומר שזאת היתה

אהבה ממבט ראשון." היא ליהגה, אבל אנגילו הביט בה בעניין, לכן היא לא הפסיקה.

"בפעם הראשונה, שבה באבו שלי ראה את מאמה שלי, הוא היה בווינה, בנסיעת עסקים, מכר בקבוקי יין. לבאבו יש חברה לייצור זכוכית, אתה מבין. הוא מוכר בקבוקים לכל היקבים. באוסטריה מייצרים יין טוב מאוד. באבו נתן לי לטעם ממנו." היא חשבה שאנגילו צריך לדעת עד כמה היא מתחכמת. "גם היא ניגנה בכינור?" שאל אנגילו בהיסוס.

"לא, מאמה לא היתה מוזיקלית. אבל היא רצתה שאני אהיה כנרת גדולה, כמו סבא אדלר שלי. הוא היה מפורסם מאוד. וכך גם הדוד פליקס." היא משכה בכתפיה. "ספר לי על אמא שלך."

הוא שתק מספר שניות, ואווה חשבה שהוא עומד לחזור שוב לשתיקתו. "היה לה שיער כהה, כמו שלך," הוא לחש. הוא הושיט את ידו באיטיות ונגע בשיער שלה. אווה עצרה את נשימתה, כשליטף תלתל ארוך ואז שמט את ידו.

"מה היה צבע העיניים שלה?" שאלה ברכות.

"חום... כמו שלך."

"היא היתה יפה כמוני?" שאלה ללא יהירות. כולם תמיד אמרו לאווה שהיא יפהפייה, והיא קיבלה את זה ללא התרגשות מיוחדת.

הנער הטח את ראשו הצידה והרהר. "אני חושב שכן. בעיניי היא היתה יפה. והיא היתה רכה." הוא אמר את המילה באנגלית, ואווה קימטה את אפה משום שלא היתה בטוחה שהבינה. "רכה? Grassa o Soffice?"

"לא, לא Grassa, לא שמנה. בעיניי היא היתה כולה מנחמת. היא היתה כל כך... רכה." התשובה הזו היתה כל כך חכמה, כל כך מדויקת, כל כך עתיקה, שהיא לא יכלה אלא להביט.

"אבל... גם הנונה שלך רכה," אמרה בסופו של דבר בניסיון למצוא משהו לומר, ולא משנה מה.

"לא באותה צורה. נונה טורחת. היא מנסה לגרום לי להיות מאושר. נונה רוצה לתת לי אהבה. אבל זה לא אותו דבר. מאמה היתה אהבה. והיא אפילו לא היתה צריכה לנסות. היא פשוט... היתה."

הם ישבו והתבוננו בגשם, ואווה חשב על אימהות, על דברים מקסימים ורכים ועל הבדידות שהגשם עורר בה, גם אם לא היתה לבדה.

"אתה רוצה להיות אחי, אנגילו? אין לי אח. זה ישמח אותי מאוד," היא אמרה והתבוננה בצדודית שלו.

"יש לי אחות," לחש אנג'לו בלי לענות לה ובלי להסיט את עיניו מהגשם.
"היא עדיין באמריקה. היא נולדה... ואז מאמה שלי מתה. ועכשיו היא
באמריקה, ואני כאן."

"אבל אבא שלך נמצא איתה."

הוא טלטל את ראשו בעצב. "הוא נתן אותה לדודה שלי. היא אחותה של
מאמה. היא רצתה תינוקת."

"היא לא רצתה אותך?" שאלה אווה בתמיהה. אנג'לו משך בכתפיו כאילו
זה לא משנה.

"איך קוראים לה... לאחותך התינוקת?" תבעה אווה לדעת.

"פפה קרא לה אנה, על שם מאמה."

"אתה עוד תפגוש אותה."

אנג'לו הפנה אליה את פניו, ובצל שהטילה המנורה הקטנה שעל שולחנו של
קאמילו היו עיניו אפורות יותר מאשר כחולות.

"אני לא חושב. פפה אמר שאיטליה היא כעת הבית שלי. אני לא רוצה
שאיטליה תהיה הבית שלי, אווה. אני רוצה את המשפחה שלי." קולו נסדק,
והוא השפיל את מבטו אל ידיו, כמו התבייש בחולשתו. זאת היתה הפעם
הראשונה שבה הגה את שמה, ואווה הושיטה את ידה אל ידו.

"אני אהיה המשפחה שלך, אנג'לו. אני אהיה אחות טובה. אני מבטיחה.

אתה יכול אפילו לקרוא לי אנה, כשנהיה לבדנו, אם תרצה."

אנג'לו בלע את רוקו. גרונו התכווץ וידו התהדקה סביב כף ידה.

"אני לא רוצה לקרוא לך אנה," אמר והחניק בגרונו בכי.

הוא חזר והביט באווה, מנסה להסתיר את הדמעות. "אני לא רוצה לקרוא

לך אנה, אבל אני רוצה להיות אחיך."

"אתה יכול להיות בן משפחת רוזלי, אם תרצה. לבאבו לא יהיה אכפת."

"אני אהיה אנג'לו רוזלי ביאנקו." הוא חייך ומחה את אפו.

"ואני אהיה בת שבע רוזלי ביאנקו."

"בת שבע?" הפעם הגיע תורו של אנג'לו לזקור גבה.

"כן, זה שמי. אבל כולם קוראים לי אווה. זה שם עברי," אמרה בגאווה.

"עברי?"

"כן. אנחנו עברים."

"עברים?"

"אנחנו יהודים."

"מה זה אומר?"

"אני לא לגמרי בטוחה," היא משכה בכתפיה. "אני לא הולכת לשיעורי דת בבית הספר, ואני לא קתולית. רוב החברים שלי אינם מכירים את התפילות שלנו ואינם הולכים לבית הכנסת. חוץ מבני הדודים שלי לוי וקלאודיה. גם הם יהודים."

"את לא קתולית?" שאל אנג'לו בהלם.

"לא."

"את מאמינה בישוע?"

"למה אתה מתכוון במילה מאמינה?"

"את מאמינה שהוא אלוהים?"

אווה קימטה את המצת. "לא, אני לא חושבת. אנחנו לא קוראים לאלוהים ישוע."

"אתם לא הולכים למיסה בכנסייה?"

"לא, אנחנו הולכים לבית הכנסת. אבל לא לעתים קרובות," היא הודתה. "באבו שלי אומר שאנחנו לא צריכים ללכת לבית הכנסת כדי לדבר עם אלוהים."

"אני למדתי בבית ספר קתולי, ובכל יום ראשון הלכתי לכנסייה. מאמה ואני תמיד הלכנו למיסה." ההבעה הנדהמת לא משה מפניו של אנג'לו. "אני לא יודע אם אני יכול להיות אחיך, אווה."

"למה?" היא צווחה בתדהמה.

"כי אנחנו לא בני אותה דת."

"יהודים וקתולים אינם יכולים להיות אחים ואחיות?"

אנג'לו השתתק וחשב. "אני לא יודע," הודה בסופו של דבר.

"אני חושבת שהם יכולים," היא אמרה בנחישות. "באבו ודוד אוגוסטו הם אחים, והם לא מסכימים על הרבה דברים." "אז טוב. נסכים שנשכים על כל הדברים האחרים," אמר אנג'לו ברצינות, "כדי לכפר על זה."

אווה הנהנה באותה רצינות ממש. "על כל השאר."

"למה את תמיד מתווכחת איתי?" נאנח אנג'לו והניף את זרועותיו באוויר.

"אני לא תמיד מתווכחת איתך!" טענה אווה.

אנג'לו גלגל את עיניו וניסה לנער מעליו את הצל שדבק בו. היא עקבה

אחריו לכל מקום, ובדרך כלל לא היה לו אכפת, אבל כל הבוקר הוא לימד אותה לשחק בייסבול – איש באיטליה אינו משחק בייסבול – והרגל שלו הציקה לו עכשיו. הוא רצה שאווה תסתלק כדי שיוכל לטפל ברגלו.

"אז מה בדיוק לא בסדר ברגל שלך?" שאלה אווה, כששמה לב למצוקה שלו. היא כבר לימדה את אנג'לו את יסודות הכדורגל, וגם אם לא יכול היה לרוץ היטב, הוא יכול היה להגן ולשמור. הוא היה שוער מעולה. ועם זאת בכל הזמן שבילו במשחקים משותפים הוא מעולם לא דיבר על הרגל שלו, והיא גילתה סבלנות מפתיעה, מחכה שהוא עצמו יחשוף את הסוד. נמאס לה לחכות.

"הכול בסדר איתה... לא ממש. היא פשוט לא שלמה."
אווה עצרה את נשימתה באימה. רגל חסרה – זה היה נורא פי כמה ממה שדמיינה לעצמה.

"מותר לי לראות?" התחננה.

"למה?" אנג'לו נע במקומו באי נוחות.

"כי אף פעם לא ראיתי רגל חסרה."

"טוב, זאת הבעיה. את לא יכולה לראות את מה שלא נמצא שם."

אווה נאנחה בייאוש. "אני יכולה לראות את החלק שכן נמצא שם."

"זה יחייב אותי להוריד מכנסיים," התריס בניסיון לזעזע אותה.

"אז מה?" אמרה בזדוניות ומשכה בכתפיה. "התחתונים המסריחים שלך

לא מעניינים אותי."

כשהוא זקר את הגבות בהפתעה, היא המשיכה במתיקות. "בבקשה, אנג'לו? איש לא מראה לי דברים מעניינים. כולם מתייחסים אליי כמו אל תינוקת."

כולם באמת התייחסו אל אווה כאילו היתה נסיכה זעירה. היא שיתפה פעולה, ואנג'לו שם לב לכך שהיא לא נהנית מזה במיוחד.

"בסדר. אבל גם את חייבת להראות לי משהו."

"מה, למשל?" היא קימטה את המצח בהבעת ספק. "הרגליים שלי רגילות

לגמרי. כל הגוף שלי רגיל. מה אתה רוצה שאראה

לך?"

אנג'לו שקע לרגע במחשבות. אווה היתה בטוחה, שהוא יבקש לראות את החלקים הנשיים שלה. אם יתפסו אותם, נונו יחבוט בהם ונונה תצטלב ותשלוף את החרוזים השחורים שלה ותתחיל להתפלל. אבל היא היתה סקרנית כל כך, שלא אכפת היה לה לקבל תשובות לשאלותיה בקשר לחלקיו

הגבריים.

"אני רוצה שתראי לי את הספר הזה שבו את כותבת. אני רוצה שתקראי לי ממנו," אמר אנג'לו.

אווה הופתעה, אבל הבקשה שלו היתה בטוחה יותר, לכן היא נזקקה לחמש שניות בלבד כדי לענות.

"טוב," ידה נשלחה במהירות על מנת ללחוץ את ידו. ממבטו של אנג'לו היא הבינה, כי העסקה שזה עתה חתם גורמת לו דאגה. הנכונות שלה ללחוץ את ידה גרמה לו בוודאי לחשוב שהוא יצא מופסד. הוא בוודאי חושב שהיא כותבת עליו. היא באמת כתבה עליו, אבל לא אכפת היה לה שהוא יידע.

למרות זאת הוא לחץ את ידה והחל למשוך למעלה את המכנס מעל רגלו הימנית. כל הנערים האחרים בפירנצה לבשו מכנסיים קצרים רוב ימות השנה, אבל לא אנג'לו. אנג'לו נראה כמו גבר קטן, במכנסיו הארוכים ובנעליים השחורות הגבוהות המכוערות שלו.

"חשבתי שאתה חייב להוריד את המכנסיים," היא נשפה בכעס, משום שלא אהבה את העובדה שזה עתה שיקר לה.

"רציתי רק לראות מה תגידי. את לא לייד, זה בטוח."

"אני ועוד איך לייד! אני פשוט לא לייד מטופשת, שעושה עניין גדול מתחתונו המדולדלים של ילד."

הוא מתח את רגלו לעברה וחשף את מתקן הפלדה המתכוונן, שהיה רתום לברכו ולחלק העליון של רגלו בצד אחד ולנעל השחורה בצד השני.

אווה נגעה במתכת ביד מתוחה. היא היתה מרותקת.

"זה עוזר לי ללכת. פפה שלי הכין לי את זה." הבעת פניו השתנתה כמו תמיד, בעת שהזכיר את אביו. אביו של אנג'לו היה מסגר, והוא הבטיח ללמד את אנג'לו כדי שיוכל גם הוא להכין חפצים ממתכת. אנג'לו לא נזקק לשתי רגליים כדי ליצור דברים בידי. אבל זה היה לפני שאמא שלו מתה. עכשיו אביו חי באמריקה, אנג'לו חי באיטליה, ואיש לא לימד אותו לעבד מתכת.

"אתה יכול להסיר את זה?" אווה רצתה לראות אותו במלוא תפארתו חסרת הרגל. אנג'לו פתח את הסוגרים ואת הרצועות וגנח גניחה קטנה, כאילו חש הקלה.

הוא הוריד את הרגל התותבת שלו, ואווה נעצה בה את עיניה. הרגל הסתיימה ממש מעל הברך. עיניה של אווה היו פעורות לרווחה, ושפתיה היו פתוחות, אך לא בקע מהן קול.

אנג'לו נראה נבוך. אולי אפילו התבייש קצת, כאילו עשה משהו רע. היא

הושיטה את ידה ומיהרה לאחוז בידו.

"זה כואב?" העור נראה רך, והוא לבש גרב עבה, שנועד להגן על העור מפני משקל המתקן והחिכוכך שלו. אלא שלבישת התותבת לא היתה פשוטה כמו נעילת נעל, והגוש המשונה שמתחת לברכו היה אדום ומגורה.

"זה לא ממש נוח ללבוש רגל ממתכת, אבל אני אוהב להיות מסוגל ללכת. הרבה זמן השתמשתי בקביים. ניתן לכוון את המתקן הזה, והוא יגדל איתי, לפחות בשנים הקרובות. אני עדיין יכול ללכת בעזרת קביים, אם הרגל שלי מתעייפת."

"איך איבדת את הרגל?"

"אף פעם לא היתה לי רגל."

"נולדת בלעדיה?"

"אמא שלי אמרה, שהרופא חושב שחבל הטבור היה כרוך סביב הרגל שלי, והיא לא קיבלה אספקת דם. היא לא גדלה כמו שצריך, וחלקים ממנה מתו. הרופאים הסירו את החלקים המתים אחרי שנולדתי." הוא משך בכתפו.

"ממה אמרה, שאם לא אעשה מזה סיפור גדול, זה יהיה בסדר."

"חלק מהרגל גדל כמו שצריך." עיניה של אווה היו נעוצות בשריר של ירכו החשופה, ואנגילו הסמיק והחל מיד לחבר מחדש את רגל המתכת שלו, כדי שיוכל להפשיל בחזרה את המכנסיים. המבוכה שלו גרמה גם לאווה להסמיק.

היא רק רצתה שיידע, כי הרגל שלו נראתה לה בסדר.

"אני מתאמן כל יום. אני קופץ, מזנק וכורע כך שהרגליים שלי חזקות. הרופאים אמרו לי, כי ככל שאהיה חזק יותר, כך אוכל לעשות יותר דברים. אני מאוד חזק," הוא הוסיף בביישנות, ועיניו נעו לעבר פניה של אווה לפני שמיהר והסיט שוב את מבטו.

אווה קמה לפתע ויצאה מהחדר. אנגילו התבונן בגבה המתרחק תוהה אם היא הולכת ממנו, אבל היא חזרה עוד לפני שהספיק לרכוס מחדש את התותבת. היא החזיקה בידה ספר והתיישבה לידו על המיטה. הוא התקרב אליה מיד, וכמעט נפל על הרצפה. והיא תהתה אם היא גרמה לו לרעוד בתוכו. לעיתים כך הרגישה בקרבתו. אבל היא די נהנתה מהתחושה הזו. הוא הציץ לעבר אווה, והיא זיהתה את המבט – באבו היה מביט בה כך כשעשתה משהו שלא

הבין.

"אתה לא רוצה לראות את הספר שלי?" שאלה.

אני רוצה שתראי לי, התעקש ולא לקח את הספר בידו.

"טוב, אז זה ספר הווידויים שלי." היא פתחה את כריכת העור הרכה והפכה מספר עמודים בלי לאפשר לו לראות מה בדיוק כתוב בהם.

"הכתב שלך יפה מאוד, אבל אני לא קורא היטב איטלקית. לדבר זה דבר אחד, אבל אני קורא אנגלית בלבד."

אווה הנהנה ושמחה שאינו לא יכול לקרוא בקלות את המחשבות ואת המילים שלה.

"חשבתי שזה היומן שלך." הוא נשמע מאוכזב. "בפני מי את מתוודה?" הוא שאל.

"הו, זה ללא ספק היומן שלי. אני מתוודה בו על כל מיני דברים. דברים מאוד פרטיים." היא החוותה לעברו בגבותיה, כדי שיידע שמה שהוא עתיד לשמוע הוא מידע מסווג בהחלט. בדרך כלל היא כתבה על חוויות היומיום שלה, אבל היא היתה חייבת לגרום לזה להישמע מעניין.

"תקראי לי וידוי אחד," התעקש אנג'לו.

"חשבתי שאתה מאוד ביישן," אמרה ביובש. "אתה לא. אתה די שתלטן, למעשה. אני שמחה."

אנג'לו טפח בידו על הספר כדי להסיט את תשומת לבה של אווה ממנו אל הדפים.

"בסדר. אני אקרא לך את הווידוי, שכתבתי עליך כשרק הגעת לאיטליה." "עליי?"

"כן. זה ימצא חן בעיניך, אני חושבת."

"אני כל כך שמחה שאנג'לו כאן. נמאס לי להיות כל הזמן בחברת מבוגרים. באבו אומר שאני חכמה יותר ובוגרת יותר מילדים בני גילי, כי גדלתי כשאני מוקפת באנשים זקנים. זה טוב, אני חושבת. אבל נמאס לי מאנשים זקנים. אני רוצה לשחק מחבואים ותופסת, ואני רוצה שיהיה לי למי לספר את הסודות שלי. אני רוצה לגלוש על המעקה, לקפוץ על המיטה, לטפס מבעד לחלון חדר השינה ולשבת על הגג עם חבר, ולא רק עם החברים הקיימים בדמיוני.

אנג'לו רק בן אחת-עשרה, שנתיים מבוגר ממני, ואני כבר בגובה שלו. הוא די קטן. נונה אומרת שזה נורמלי. בנות מתבגרות יותר מהר. היא אומרת שהוא ידביק אותי. אבל הוא מאוד נאה, ויש לו עיניים יפות. הן ממש יותר מדיי יפות לבן. זאת, כמובן, לא

אשמתו. גם השיער שלו מתולתל כמו של בת. הוא יהיה חייב להסתפר קצר ולעולם לא ללבוש שמלה, אחרת יהיה יותר יפה ממני, ואני לא חושבת שהרעיון הזה מוצא חן בעיניי."

אנגילו החמיץ פנים לעבר אווה, והיא גיחכה נוכח המבוכה שלו. "אתה באמת מאוד יפה, אתה יודע," היא הקניטה. "גם אם האף שלך גדול מדיי ביחס לפנים."

"אני לא חושב שאת צריכה לחשוש שמא אהיה יפה ממך," נחר בבוז. "את הילדה הכי יפה שראיתי בחיי." כשהבין מה אמר, כוסו פניו שוב בסומק. "זה לא מצא חן בעיניי," מיהר לומר. "קראי לי עוד אחד." והיא קראה. היא קראה באוזניו וידוי אחד ואחריו עוד אחד וכן הלאה, והוא האזין בסבלנות כמו כומר.

1938

17 בנובמבר, 1938

יודוי: לפעמים אני פוחדת לישון.

הלילה חלמתי את החלום הישן שלי, החלום שאני חולמת מאז גיל תשע, החלום שאני לא מבינה, אבל נדמה שהוא מבין אותי. כמו תמיד בחלום שלי חשוד, אבל צפוף בחשיכה. אני לא רואה דבר חוץ מאשר הבזק של אור ירח מבעד לחלון הקטן, למעלה בקיר, והחרכים המוקפים מכל הצדדים בחשיכה. אני זזה, ואני פוחדת.

אני יודעת שאני חייבת להגיע אל החלון, ופתאום האצבעות שלי אוחזות באדן שמתחת לפתח הזעיר, ובהונות נעליי נדחסות אל תוך החרכים, שבהם השתמשתי כדי לטפס, כמו בסולם, אל החלון.

"אם תקפצי, הם יענישו אותנו." ידיים אוחזות בבגדיי, ואני מטלטלת אותן ממני ובוועטת נואשות.

"הם יהרגו אותנו!" בוכה אישה מתחתיי.

"את חייבת לחשוב על כולנו!"

"אם תקפצי, תמותי," מסנן מישהו אחר, וכולם סביבי מסכימים. אבל אני לא יכולה להקשיב להם.

הראש שלי עובר בפתח, והאוויר על פניי הוא כמו מים. כמו החיים. מפל של תקווה צוננת. אני פותחת את פי ולוגמת ממנו, ולא מסוגלת להרוות את הצימאון האוחז בגרוני. אבל זה מחזק אותי.

אני דוחפת בכוח את הכתפיים מבעד לפתח ונאחזת בכול ובלא כלום, מתפתלת ומחלצת את עצמי, ופתאום אני תלויה במהופך, מעל עולם ממחר ומרעיש; אבל אני עדיין שומעת את פעימות הלב שלי בחזה.

ואז אני נופלת.

אווה רוזלי

2

איטליה

אביה העיר אותה כשהוא קורא בשמה ומטלטל אותה בעוצמה, מציל אותה מהחלום.

"אווה! אווה!" הוא היה מבוהל. היא שמעה אותו. הפחד שלו גרם גם לה לפחד. היא פקחה את עפעפיה הכבדים מאוד והביטה בו, ופניו נמסו בהקלה. "אווה! הפחדת אותי!" קולו היה שבור, והוא אסף אותה אליו, כשהשמיכה המקומטת שלה ביניהם וזרועותיו מקיפות את גבה. צווארו הדיף ריח של עץ אלגום ושל טבק, ניחוח שניחם אותה וגרם לה להתמסר בישנוניות. "אני מצטערת," לחשה בלי לדעת בדיוק אם היא אמורה להתנצל. היא ישנה. זה הכול.

"לא, cara mia. הייתי צריך לדעת. כשהיית קטנה, ישנת שינה עמוקה כל כך, שפאביה היתה מניחה את ידה על החזה שלך כדי לוודא שאת עדיין נושמת. אני חושב ששכחתי."

כעבור רגעים ספורים הוא הניח לה, והיא חזרה ורבצה בין הכריות שלה. "חלמתי," היא אמרה.

"חלומות טובים?"

"לא." זה לא היה חלום טוב. "אותו חלום ישן. זה שכבר סיפרתי לך עליו."

"אה הא. והאם הפעם קפצת?"

"כן. אני חושבת שקפצתי. אבל לא בעזרת הרגליים. בעזרת כל הגוף.

נפלתי. מבעד לחלון. הנחתי לעצמי ליפול. ואז התעוררתי."

"בחלומות אנחנו תמיד מתעוררים כשאנחנו נופלים. אנחנו תמיד

מתעוררים לפני שאנחנו נוחתים," הרגיע אותה אביה.

"זה טוב, משום שהנחיתה היתה כואבת. הנחיתה היתה עלולה להרוג

אותי," היא לחשה.

"אז למה את קופצת... בחלום? למה את תמיד רוצה לקפוץ?" שאל אביה.

"כי אם לא אקפוץ, אין ספק שאמות." זאת היתה האמת. ובחלום היא ידעה שכך יהיה. לקפוץ או למות.

אבא שלה ליטף את לחיה כאילו היתה בת שמונה ולא בת שמונה-עשרה, כמעט תשע-עשרה, והיא אחזה בידו ונישקה את כף היד. הוא חפן את הנשיקה, כמו שנהג לעשות כשהיתה קטנה.

הוא כבר כמעט הגיע אל הדלת, כשהיא שאלה אותו, "צעקתי? צעקתי והערתי אותך?"

"צעקת, אבל לא הערת אותי. כבר הייתי ער." השעה היתה שלוש בבוקר, ופתאום היא שמה לב כמה זקן נראה אביה. זה הפחיד אותה עוד יותר מהחלום.

"הכול בסדר, באבו?" שאלה בחשש.

"felice sei tu se felice Sono", אני שמח אם את שמחה. זה מה שאמר תמיד.

"אני שמחה," חייכה אליו בחיבה.

"אם כך הכול בעולמי טוב." שוב, זה מה שאמר תמיד. הוא כיבה את המנורה וחדרה נשטף אפלה. אבל הוא התעכב ליד הדלת.

"אני אוהב אותך, אווה." קולו נשמע משונה, כאילו בכה, אבל היא כבר לא יכלה לראות את פניו.

"גם אני אוהבת אותך, באבו."

אביה של אווה, קאמילו רוזלי, ידע מה עומד לקרות. הוא חשב שעליו להגן על בתו מפני הידיעה, או שמא היתה איטלקייה מדיי, צעירה מדיי, תמימה מדיי, ולכן כלל לא שמה לב לסופה ההולכת וקרבה, בעודה חושבת רק על ריקודים בגשם. מרבית חבריה לא ידעו כלל שהיא יהודייה. אווה עצמה לא זכרה רוב הזמן שהיא יהודייה. לא היתה לה כל תחושה שהיא שונה. היא שמה לב לקריקטורות, שלעגו ליהודים, לסימנים מעליבים פה ושם ולמאמרים בעיתון של סנטינו. הדברים האלה הרתיחו את אבא שלה, אבל בעיני אווה זו היתה רק פוליטיקה, והפוליטיקה באיטליה היתה שמורה לפוליטיקאים, ולא לבני אדם – רוב בני האדם משכו בכתפיים והמשיכו בשגרת חייהם.

ברור, היא שמעה את קאמילו מתווכח עם אחיו אוגוסטו; אבל הם תמיד

התווכחו. הם התווכחו לפחות אחת לשבוע לאורך כל חייה של אווה.
"יהודים הם טהורי הדם של איטליה. בית הכנסת קדם לכנסייה," נהג
אוגוסטו לומר.

"זה נכון," היה קאמילו עונה בכעס ומוזג עוד יין.
"איבדנו חברים ומשפחה במלחמה הגדולה. זה היה כדי להגן על ארצנו,
קאמילו. יש לזה בטח ערך כלשהו."

קאמילו היה מהנהן ולוגם, לוגם ומהנהן.
"אני בוטח בפשיסטים יותר מאשר בקומוניסטים," היה אוגוסטו מוסיף.
"אני לא רואה סיבה לבטוח במישהו מהם," היה קאמילו אומר.

ובנקודה הזו היו דרכיהם של אוגוסטו ושל קאמילו נפרדות, והם היו
מבלים את הערב בעישון, בלגימה ובוויכוחים על הדוצ'ה ועל לובשי החולצות
השחורות לעומת הבולשביקים.

"שום יהודי שוחר חירות אינו יכול לתמוך באידיאולוגיה, שמשמשת
בכוח ובהפחדה על מנת לאסוף תומכים," היה קאמילו מנופף באצבע ארוכה
כלפי אחיו הצעיר.

"אבל קאמילו, הם לפחות לא מבקשים לקחת מאיתנו את הדת שלנו.
הפשיסטים סולדים מהשמרנות הקתולית בדיוק כמונו. העניין הוא לאומנות.
מהפכנות, אפילו."

"מהפכות לרוב אינן עוזרות ליהודים," אוגוסטו היה נוהם בקול רם
ומנופף את ידיו באוויר בגועל. "מתי הלכת לבית כנסת בפעם האחרונה, אה,
קאמילו! אתה יותר איטלקי משאתה יהודי. האם אווה בכלל מכירה את
התפילות שלנו? האם אתה בכלל יודע שהיום שבת?"

קאמילו היה נע בתחושת אשמה בכיסאו, אבל התשובה שלו היתה תמיד
אחת: "אני יודע שהיום יום שבת, וברור שאווה מכירה את התפילות! אני
יהודי. תמיד אהיה יהודי. אווה יהודייה. היא תמיד תהיה יהודייה. לא מפני
שאנחנו הולכים לבית הכנסת. לא מפני שאנחנו שומרים את החגים. זוהי
המורשת שלנו. זו הזהות שלנו, וכך תהיה תמיד."

לאחרונה הם החלו לדבר יותר ויותר על האנטישמיות הגואה בדיווחים
ברדיו ובמאמרים בעיתונות. גיסו של קאמילו, פליקס אדלר, עם המבטא
הגרמני-אוסטרי החד שלו, השונה כל כך מהירידות והעליות של האיטלקית
המתגלגלת, שדיברו יתר בני המשפחה, אפילו איים לעזוב את איטליה,
כשה־Razza della Manifesto פורסם בעיתונות בחודש יולי שעבר וגרם
להתפרצות, שקלקלה והחריבה את חודש אוגוסט. המשפחה נפשה אז

במארמה, כפי שנהגו בכל שנה – הם ברחו מהחום בעיר אל חוף הים. אבל מניפסט הגזע עקב אחריהם לשם, מילא את מחשבותיהם וגזל מהם את שמחתם.

"מוסוליני מכין את הקרקע לפעולה נגדנו. הוא אומר שאנחנו, היהודים, לא שירתנו את ארצנו כראוי. זו אשמתנו שהשכר נמוך ושבתי הספר צפופים. לטענתו, בגלל היהודים יש מחסור במשרות, ושיעורי הפשיעה מזנקים מעלה, אתה יודע," אמר קאמילו וטלטל את ראשו בבוז.

אוגוסטו נהג לנחור בבוז. הוא תמיד היה אופטימי יותר מאחיו הבכור. "העיתונאים היחידים שמדפיסים דברים כאלה הם אלה שמנסים לקבל מימון ממשלתי. הם ממציאים שטויות ומתחנפים לבעלי השררה הפשיסטים. איש לא מאמין לזה. האיטלקים יודעים את האמת."

"אבל האיטלקים מאפשרים לזה לקרות. זה נסבל בעינייהם. בין אם החברים שלנו אוהבים את זה ובין אם לא, הם סובלים את זה. אנחנו היהודים סובלים את זה! לא כל כך מזמן יצאנו מהגטו, וכבר טיפחנו תחושה של זעם צדקני. אנחנו מקווים שהרע מכול לא יתרחש, ובו בזמן אנחנו מצפים שהוא אכן יקרה, כדי שלא נהיה מופתעים. אתה יודע, אוגוסטו, מישהו השעין שערי ברזל חלודים ישנים על הקיר שמול בית הקפה בוויי סאן ג'אנה, שבו אני שותה את הקפה שלי מדי בוקר. היה עליהם שלט, ובו נכתב 'החזירו את היהודים לגטו'. זה נשאר שם למעלה משבוע. איש לא הוריד את השלט. אני לא הסרתי אותו," הוא הוסיף במלמול מלא אשמה.

"המלך יפסיק את זה, תשמע לי," הדף אוגוסטו את הדברים.

"המלך אמנואלה יעשה כל מה שמוסוליני יגיד לו לעשות," התנבא קאמילו

בנחישות.

אווה שמעה הכול, אבל בעיניה הם היו זקנים. קאמילו, אוגוסטו, מוסוליני והמלך. גברים זקנים, שדיברו יותר מדי. והיא היתה בחורה צעירה שלא אהבה להקשיב להם.

בחמישה בספטמבר 1938, שבוע לאחר שחזרו מחוף הים, אושר חוק חדש על ידי הפשיסטים ונחתם על ידי המלך. היה זה חוק, שאסר על יהודים לשלוח את ילדיהם לבתי הספר הפרטיים או הציבוריים באיטליה או לשאת בכל משרה במערכת החינוך האיטלקית, החל מגן הילדים וכלה באוניברסיטה. זה היה חוק אחד מרבים, שעתידים היו להתקבל אחריו.

אווה סיימה את לימודיה בתיכון באביב החולף, ובמקום לנסות להתקבל לאוניברסיטה היא החליטה לבחון את האפשרויות שעמדו בפניה. קאמילו

הזהיר אותה לא להתעכב בהרשמה, אבל היא התמהמהה. בינתיים היא רצתה רק לנגן מוזיקה. כבר שנתיים שהיתה חברה באורקסטרה דלה טוסקנה, והכנת הצעירה ביותר שאי פעם זכתה בתפקיד הכנר הראשון. בנוסף היו לה שלושה חברים, שהעסיקו אותה מאוד – נער יהודי שניגן צ'לו, נער קתולי שהעמיד פני קשה להשגה ושוטר מפירנצה, שהיה נאה ביותר כשלבש מדים ושאהב לרקוד. היא להטטה בין השלושה ולא התכוונה להפסיק בקרוב. היא היתה צעירה, יפה, והחיים היו טובים. אז היא לא נרשמה לאוניברסיטה. ופתאום הדלת נטרקה בפניה.

בבוקר שלאחר החלום הרע התעוררה אווה לסוג אחר של סיוט – כשהלכה למטבח לאכול ארוחת בוקר, ישב שם סנטינו במקומו הרגיל ליד השולחן החבוט, שעליו הגישה לו פאביה את הקפה שלו – היא אמרה שחדר האוכל מיועד לקאמילו ולאווה – וקרא בעיתון "לה סטמפה". זה היה עיתון ארצי, שאותו נהג סנטינו לקרוא מדי בוקר מראשיתו ועד סופו. שלושה עיתונים אחרים היו מונחים תחתיו, ומדי פעם היה סנטינו מעביר את אצבעו על פניו מהגבות לסנטר ואומר, "Dio mio", כאילו אינו מאמין למה שהוא קורא. פאביה בכתה.

"מה קרה, נונה?" שאלה אווה ומיהרה אליה. מחשבותיה נדדו, כמו תמיד, אל אנג'ילו, והיא חששה שמא משהו קרה לו.

"ישנם חוקים חדשים, אווה", אמר סנטינו בקדרות. הוא הצביע על העיתון שאחז בידו. "חוקים נוספים נגד העברים. היהודים."

"לאן נלך?" שאלה פאביה את אווה. "אנחנו לא רוצים לעזוב אתכם."

אווה הצליחה רק לטלטל את ראשה בתמיהה. היא לקחה את העיתון מידיו של סנטינו, ביודעה שיש לו עותקים נוספים, והחלה לקרוא.

פאביה בכתה, משום שעל פי החוקים החדשים נאסר על מי שאינם יהודים לעבוד בבתים היהודיים. היא וסנטינו היו קתולים. על פי לה סטמפה, אסרו חוקי הגזע החדשים על יהודים להיות בעלי בתים, רכוש או עסקים מעל שווי מסוים. בתי עסק בבעלות יהודית לא יוכלו להעסיק יותר ממאה עובדים, והמנהלים יהיו חייבים להיות לא יהודים. בית החרושת לזכוכית של קאמילו, "אוסטריקה", העסיק למעלה מחמש מאות עובדים. אביו הקים את החברה, וקאמילו שכלל את תהליכי ההנדסה הכימית לרמה גבוהה במיוחד, הופך את המפעל לרווחי מאוד. אבל שום דבר מכל זה אינו משנה כעת.

לא רק שמורים יהודים כבר אינם יכולים ללמד בבתי ספר ובאוניברסיטאות, גם בספרי לימוד, שנכתבו בידי מחברים יהודים, לא הרשו

עוד להשתמש בבתי הספר האיטלקיים. יהודים ושאינם יהודים לא הורשו עוד להינשא אלה לאלה. יהודים לא יוכלו לאמץ לא־יהודים או לטפל בהם.

אביו של קאמילו, אלברטו רוזלי, נולד בגטו. חלפו רק שישים ושמונה שנים, מאז שיהודי איטליה שוחררו וקיבלו את מלוא הזכויות כאזרחים איטלקים; והזכויות האלה שוב נלקחו מהם כעת. היהודים לא יוכלו עוד לשמש במשרות פוליטיות, לא הורשו להתגייס לצבא, יהודים זרים לא הורשו כלל להיכנס לאיטליה, מה שגרם לכך שפליקס אדלר, גיסו של קאמילו, נדרש לעזוב בתוך ארבעה חודשים, והחזרה לאוסטריה כבר לא היתה אפשרית.

אווה קראה את הרשימה שוב ושוב, בוחנת את השפה, את הפרטים. ואז קראה שוב בלי יכולת להבין מה בדיוק קורה, מה שבעצם כבר קרה.

הדוד אוגוסטו, הדודה ביאנקקה, קלאודיה ולוי באו לבקר, ובני המשפחה דיברו ביניהם בנימות שונות של אי אמון. אך ככל שחלפו השעות, נקטעו השיחות והשתררו יותר ויותר שתיקות מתוחות. אוגוסטו היה מסוגל רק לגרד את ראשו. "למה זה ממשך לקרות? למה ליהודים? זה תמיד קורה ליהודים!"

קאמילו אמר לסנטינו ולפאביה, כי ישנן דרכים לעקוף את החוקים וכי יחשוב על משהו. הוא אמר לכולם לא לדאוג, אבל בפעם הראשונה בחייה של אווה היא לא האמינה לו.

לפנות ערב אווה לא יכלה עוד לשאת את מצב הרוח הקודר בווילה, לקחה את הכובע שלה וספר וצעדה לעבר הסמינר. שלוש שנים חלפו מאז הפעם האחרונה, שבה ביקרה שם את אנג'לו.

בהתחלה נהגו פאביה ואווה לבקר את אנג'לו בסמינר כמעט מדי יום. זה עזר לו להסתגל למעבר, והם נהגו לצעוד יחד אל הטרטוריה, לאכול גלידה או לשחק שחמט בפיאצה בשעה החופשית שלו. פדֶרָה סבסטיאנו, מנהל הסמינר, היה סבלן כלפי אנג'לו ובא לקראתו בגלל הנסיבות המיוחדות שלו ובזכות תרומה קבועה, שתרים קאמילו לסמינר. פאביה היתה סורגת, ואנג'לו ואווה היו משוחחים וצוחקים. כך אנג'לו היה מתחזק עד שבאו לבקרו שוב.

אט אט בקע אנג'לו מתוך אותו ילד קטן ואבוד שהיה והפך לתלמיד כמורה איטלקי מן המניין. הוא נטמע בין הנערים האחרים בבית הספר, שבו כולם קיוו להיות כמרים קתולים.

כשמלאו לו חמש־עשרה, אמר אנג'ילו לאווה שתפסיק לחכות לו בחוץ. הוא אמר שזה לא מתקבל בעין יפה, וכי הנערים האחרים מקניטים אותו. אווה צחקה ואמרה, "אבל אנחנו בני משפחה!" הוא הביט בה אז בפה קפוץ, כאילו רצה לומר משהו, והמתין עד שפאביה לא שמה לב אליהם.

"מה, אנג'ילו?" כעסה אווה והניחה את ידיה על המותניים.

"את ואני איננו קרובי משפחה, אווה."

"אבל אנחנו בני משפחה, אנג'ילו!" הדחייה שלו פגעה בה, אבל הוא לא נרתע, בעקשנות אופיינית לו.

"את יפה מדיי, ואני נמשך אלייך. ואת לא באמת אחותי, בת דודה שלי או מישהי קרובה," הוא חזר בתוקף, כמעט כאילו האמת הזו מעציבה אותו. "הבנים האחרים חושבים גם הם שאת יפהפייה, והם רוצים לדבר עלייך. ועליי. לכן אני מוכרח לבקש שתפסיקי לבוא לכאן."

לאחר מכן היחסים ביניהם השתנו. אווה הפסיקה להמתין לו מחוץ לשער, ואם כי הסמינר היה במרחק חמישה רחובות בלבד מהווילה, שהיתה בית לשניהם, היא פגשה אותו רק בחופשות מבית הספר או בסופי שבוע, כשהתגעגע לסביו. הם עדיין דיברו וצחקו כשהיו יחד, והיא עדיין ניגנה בשבילו בכינור, אבל הדברים השתנו ללא ספק.

אלא שכעת היא היתה זקוקה לו. היא היתה חייבת לשוחח איתו, לספר לו שהעולם שלה מתמוטט. העולם שלהם. משום שהעולמות שלהם היו שלובים, כמו משפחותיהם, בין אם אנג'ילו ראה בה קרובת משפחה ובין אם לא.

היא צעדה לאורך הרחוב ומצאה את עצמה מביטה בעיניים חדשות בבניינים המוכרים ובאנשים תושבי השכונה שלהם. איש מהם לא התנהג אחרת. איש לא נעץ בה את עיניו או הצביע עליה וקרא 'Ebreia! יהודייה!'

דונה מיראבלי באה לקראתה ברחוב, וכשהגיעה לאווה, חייכה אליה בחום ובירכה אותה כמו שעשתה תמיד. החנויות היו פתוחות. האדמה לא פערה את פיה ולא בלעה את איטליה בשלמותה. החוקים האלה טיפשיים, אמרה לעצמה אווה. שום דבר לא ישתנה.

הפעם אווה לא חיכתה בשער עד שאנג'ילו יגיש. היא חצתה את הפיאצה, חלפה על פני המזרקה, שבלבה ניצב יוחנן המטביל בזרועות מושטות, מוקף יונים, ונכנסה לסמינר מבעד לשער שהיה קבוע בו שלט פשוט וקטן, שהודיע למבקרים כי הגיעו ל"סמינריו די סאן ג'ובאני בטיסטה". יוחנן המטביל הוא הקדוש של פירנצה, ולכל הדברים קראו כך או אחרת בשם סאן ג'ובאני. הדלת

נפתחה אל מבואה קטנה, שבה נמצא כומר עייף למראה ובעל שיער דליל יושב ומדפיס ליד שולחן קטן. מספר תלמידים עלו וירדו בגרם המדרגות שמאחוריו. הם נעמדו במקומם כשראו אותה – מבקרות נשים היו, כנראה, מראה נדיר. ההדפסה נפסקה, והכומר נשא את עיניו אל אווה בציפייה והסיר את משקפיו.

"אני חייבת לראות את אנג'לו ביאנקו. בבקשה, זה עניין משפחתי."

"המתני כאן, סניור'נה," הוא אמר בנימוס, הניח את משקפיו ונעמד כשהוא מחליק בידו את הגלימה שלו. הוא מיהר לעבר הדלת הכפולה שמשמאלה, ואווה תהתה אם ישנו שם גרם מדרגות נוסף, או שמא אנג'לו נמצא שם, מצדן האחר של הדלתות.

כשאנג'לו הגיע, היה מצחו קמוט בדאגה, עיניו הכחולות פעורות לרווחה, וידיו מושטות אליה – הוא כבר אימץ לעצמו מנהגים של כומר. אווה התאמצה לחייך ולהרגיע אותו, גם אם רצתה להטיל את עצמה לעברו. השיער שלו היה מוברש היטב ומסורק בשביל נאה, מרוסן אבל לא חלק. הוא היה גלי כמו פני הים בלילה סחוף רוח, כהה ובוהק. היא נאבקה ברצון להעביר את אצבעותיה בשיערו ולשחרר את תלתליו. אך במקום זאת אחזה בידו בכוח וגילתה שהיא מתקשה לעצור את הדמעות.

"אתה יכול לעודד איתי?" שאלה בבהילות.

"אווה? מה קרה? תגידי לי מה לא בסדר. מה קרה?"

"כולם בסדר. זה לא משהו כזה. אני... רק, בבקשה, אנג'לו. אני חייבת

לדבר איתך."

"תני לי רגע," אמר אנג'לו בהסכמה והסתובב. הוא צעד במהירות, ככל שהצליעה שלו אפשרה, חזר בתוך דקות, ובידו הכובע רחב השוליים שחבשו תלמידי הסמינר ומקל ההליכה, שכבר לא התנגד להשתמש בו.

"אתה יכול פשוט לצאת יחד איתי?" היא חשה כאילו בכל רגע עלולים

לעצור אותה.

"אני בן עשרים ואחת, אווה. ואני לא אסיר. אמרתי לפדרה סבסטיאנו

שזקוקים לי בבית ושחוזר בבוקר."

הם צעדו בכיכר וממנה אל תוך הרחוב, אבל אווה לא רצתה ללכת הביתה.

עדיין לא.

"אנחנו יכולים לעודד קצת? ביליתי את כל היום בהאזנה לדמעותיה של

פאביה, לתוכניות האסטרטגיות של אבא שלי ולדפיקות הפטיש של סנטינו.

למה הוא תמיד מוצא משהו להלום בו בפטיש כשהוא כועס? הדוד פליקס מנגן

בכינור כל היום – שירים איומים, איומים – וכשהוא מפסיק, הוא צועד הלך ושוב."

"החוקים." אנג'לו לא שאל. הוא ידע.

"כן. החוקים. אני לא יכולה ללמוד עכשיו, אנג'לו. ידעת? הייתי צריכה להירשם בקיץ שעבר, כמו שאבא שלי אמר לי. הם מרשים ליהודים, שכבר נרשמו לאוניברסיטאות, להמשיך בלימודים; אבל אני לא נרשמתי. אז אני לא יכולה. הם לא מקבלים עוד יהודים ללימודים."

"מדונה," התנשם אנג'לו, והמילה נשמעה מפיו כמו קללה ולא כמו תחינה. הם צעדו בדממה, שניהם אבודים בזעם חסר אונים.

"מה תעשי במקום ללמוד?" שאל לבסוף.

"רציתי ללמוד מוזיקה, אבל כעת יהיו כל כך הרבה מורים יהודים שיחפשו עבודה, משום שאינם יכולים ללמד בבתי הספר הרגילים."

"את יכולה ללמד שיעורים פרטיים."

"רק לתלמידים יהודים."

"טוב... גם זה משהו, לא?" הוא ניסה לחייך בעידוד. אווה הביטה בו בפנים חמוצות.

"יכול להיות שאתחתן עם בחור יהודי נחמד, אלד תינוקות יהודים שמנים ואגור לי בגטו! ואולי אגורש מהמדינה שלי, כמו שמשפחת שרייבר גורשה מגרמניה, כמו שסבא שלי אדלר מגורש מאוסטריה, כמו שהדוד פליקס מגורש מאיטליה."

"על מי את מדברת? מיהם השרייברים?" הטח אנג'לו את ראשו בתמיהה.

"השרייברים! זוכר? היהודים הגרמנים שבאו להתארח אצלנו?" אווה לא האמינה שהוא שכת. כשאדולף היטלר עלה לשלטון בגרמניה בשנת 1933, הורע מאוד מצבם של יהודי גרמניה ונחקקו שם חוקים, ממש כמו החוקים שחוקקו עתה באיטליה."

אווה נעצרה באחת, והרגישה את בטנה מתהפכת – הם חשבו כי לא ייתכן שזה יקרה באיטליה; אבל הם היו בדיוק במצבם של השרייברים. הם היו בדיוק כמו כל אותם פליטים, שקאמילו פתח בפניהם את דלת ביתו. במשך שנתיים התארחו בביתן האורחים שלהם אנשים שונים, משפחות שונות, כולן יהודיות. כולן גרמניות. ואיש מהם לא נשאר זמן רב. הווילה של משפחת רוזלי היתה מקום להתארגן בו כדי לתכנן את העתיד. כל הפליטים היו שקטים ולא יצאו מחדריהם.

לשרייברים היו בת בגילה של אווה ובת נוספת, מבוגרת מעט יותר – אלוה

וגיטָה. אווה חשבה שהן יכולות להיות חברות – היא דיברה גרמנית – אבל הנערות הגרמניות מעולם לא יצאו מביתן האורחים. בהתחלה התלוננה אווה ואמרה שאם כך אולי כדאי שלא יהיו להם בכלל אורחים. בעיניה אורחים היו הזדמנות להשתעשע. כִּף. אבל קאמילו הסביר, כי הפליטים עייפים ומפוחדים, וכי בשבילם אין זה שעשוע.

"ממה הם פוחדים? הם באיטליה עכשיו." איטליה היתה מקום בטוח. לאיטלקים לא היה אכפת אם מישהו הוא יהודי.

"הם איבדו את בתיהם, את העסקים שלהם, את החברים שלהם. את כל חייהם! מר שרייבר אפילו אינו יהודי."

"אז למה הוא היה חייב לעזוב?"

"כי גברת שרייבר יהודייה."

"היא אוסטריית, ענתה אווה בביטחון עצמי מלא.

"היא יהודייה אוסטריית. ממש כמו שמאמה היתה. ממש כמו דוד פליקס. על פי החוקים החדשים בגרמניה, אסור למי שאינו יהודי להיות נשוי ליהודי. מר שרייבר עלול היה להיכנס לכלא, גם אם נישא לאניקה הרבה זמן לפני שחוקקו את החוקים האלה. לכן הם היו חייבים לעזוב."

השרייברים היו הראשונים; אבל היו אחריהם רבים נוספים. זרם קבוע, למעשה. חלקם היו פתוחים יותר מאחרים וחלקו את סיפורי הזוועה, שנשמעו בלתי אפשריים. הדוד אוגוסטו אפילו נחר בבזו למשמע חלק מהסיפורים. הוא עשה זאת כשהם לא שמעו אותו, כמובן, ורק בשיחות עם קאמילו, שהלכו והפכו קודרות יותר במהלך השנתיים הללו. לא ניתן היה להכחיש את העובדה, שמרבית הפליטים שהם קיבלו לביתם, ולו לזמן קצר, היו כולם בהלם במידה זו או אחרת. כולם היו נתונים במתח מתמיד, חוששים שמא הרשויות המקומיות יגיעו ויעצרו אותם.

"אני לא זוכר אותם, אווה," אמר אנג'ילו ברכות. "אבל אני זוכר שהיו שם זרים לזמן מה."

"זה ארך שנתיים, אנג'ילו! ואז הם הפסיקו להגיע. באבו אומר שהם כבר לא מצליחים לצאת מגרמניה." אווה לא ממש הבינה את משמעות הדבר – היא פשוט משכה אז בכתפיה, והחיים נמשכו. אבל לא היו יותר יהודים מבוהלים בוילה. עד עכשיו. עכשיו הווילה שלהם היתה מלאה ביהודים מבוהלים.

אווה אגרפה את ידיה ועצרה. היא גייסה את כל כוחה על מנת למנוע מהדמעות לזלוג, אבל הן בצבצו בזוויות עיניה וזלגו משם באיטיות על צדי

פניה. היא הסתובבה והחלה לצעוד, בעיוורון, לכיוון השני, כשהיא מחפשת מקום כלשהו שבו תוכל להניח לדמעות לפרוץ ללא נוכחות קהל. אנג'לו הלך בעקבותיה, צל דומם, וההליכה העקומה מעט הרגיעה אותה משום מה. אווה צעדה בלי להבין, שהיא ידעה תמיד לאן היא הולכת.

היא מצאה את עצמה מחוץ לשער של "סאן פרדיאנו" בוילאו לודביקו אריסטו, עומדת בכניסה לבית הקברות היהודי הישן. אמא שלה לא היתה קבורה כאן. גם סביה בני משפחת רוזלי לא היו קבורים כאן. בית הקברות הישן נסגר בשנת 1880, כמעט לפני שישים שנה, הרבה לפני שהם מתו.

הברושים הגבוהים, שניצבו משני צדי השביל המוליך מן הכניסה, העניקו לה תחושת ביטחון. כמו תמיד. אבא שלה הביא אותה לכאן פעם, לפני זמן רב, והראה לה את המקום, שבו נקברו סביסבו מצד אמו. הם היו בני משפחת נתן, והוא היה גאה בשם הזה. הוא אמר שנתן היה שם יהודי עם היסטוריה מרשימה. למרבה הצער, אווה לא זכרה את הסיפור. אבל היא אהבה את בית הקברות וחזרה לשם לבדה פעמים רבות כדי להניח אבנים חלקות על המצבות הללו של בני משפחת נתן, ובכל פעם נשבעה לשאול את קאמילו עוד על אבותיה. אבל היא מעולם לא שאלה. אבנים בודדות בלבד היו מונחות כעת על הקברים הללו – שישים שנה הן זמן ארוך מאוד לשאת בו זיכרונות ולהמיר אותם באבנים.

היא לא הביאה איתה היום אבנים, לא חלוקי נחל וגם לא אבנים יפות. הכיסים שלה לא היו כבדים, אבל לבה היה כבד מדי. המצבות השחוקות הנושנות הזכירו לה מערכת שחמט מעורבת – המצבות בחלקן היו עבות ונטויות, אחרות היו גבוהות ומקושטות, אך רובן היו נמוכות ופשוטות, כמו חיילי משחק ישנים. אווה אהבה לחשוב על האותיות כעל קריקטורות של האנשים שנקברו שם, וחשה גאה במצבות רבות ההוד של אבותיה. היא פילסה לעצמה דרך אל פינה מרוחקת, אל ספסל קטן, שמישהו הציב לפני זמן רב כדי לשבת לצד אהוביו המתים. אנג'לו הלך בעקבותיה, עדיין שותק, אבל הוא הסיר את כובעו, כאילו היתה חבישת הכובע בין הקברים בגדר חילול קודש. היא חשבה שזה אירוני – גברים יהודים מכסים את ראשיהם כדי להתפלל ובטקסים דתיים, אבל היא לא אמרה זאת לאנג'לו.

"מהו המקום הזה, אווה?" שאל והתיישב לידה בזהירות, כשהוא מניח את ידיו בחיקו ואת הכובע על הידיים ומשעין את המקל על הספסל ביניהם. אווה התאפקה לא להפיל את המקל – נמאסו עליה הדברים שחצצו ביניהם.

"זה בית קברות יהודי עתיק." היא בעטה בשמיכה של עלים שנשרו ובעשב הפראי שלרגליה וגילתה פיסת אבן קטנה. ואז רכנה מטה והרימה אותה, ניקתה ממנה את הבוץ והבריקה אותה בין כפות ידיה. לאחר מכן קמה והניחה אותה על בסיס המצבה הנושנה ביותר של משפחת נתן וחזרה לשבת ליד אנג'לו. הוא ביקש לקחת את ידה והפך אותה כדי להביט בה.

"למה עשית את זה?" אנג'לו הוציא את הממחטה שלו והחל לנקות בעדינות את הבוץ מכפות ידיה. הרכות שלו סילקה ממנה גם את הכעס. שפתייה של אווה רטטו, והיא רצתה להניח את ראשה על כתפו ולבכות את כל פחדיה ואת כל הבלבול שחשה.

"אווה?" שאל בעדינות, כשתשובתה בוששה לבוא. היא חזרה והדחיקה את רגשותיה וניסתה לדבר. כשהצליחה לענות, היה קולה שקט, כמעט לחישה.

"הסיפור שבאבו סיפר לי הוא שבימים עברו לא היה מקובל לסמן קברים בעזרת מצבה או כל סימן אחר. יהודים עשו את זה, אבל הם עשו זאת כדי לא לדרוך לא בכוונה על קבר ולא לרכון מעליו בטעות, לא לחלל את המקום ולא להיטמא בעצמם מהגופה שמתחת לאדמה. אני לא יודעת בדיוק. זאת מצווה." אווה משכה בכתפיה משיכה איטלקית מאוד, שפירושה היה "אני לא יודעת, אבל זה לא באמת חשוב לדעת".

"מה זאת מצווה?"

"פעולה קדושה או מסורת קדושה – משהו שמעלה את היומיומי לדרגה של קדושה." שוב אותה משיכת כתפיים. "אז לפני הימים, שבהם היו מצבות וסימנים, כל אדם שצעד ליד קבר היה מוסיף אבן, וכך היה בונה ערימה עד שהמצבה הפכה לקבועה. אני מניחה כי בסופו של דבר מישהו חשב להוסיף אבן גדולה יותר עם שם ועם תאריך לידה, כדי שאנשים ידעו מי קבור שם. ועכשיו? עכשיו אנחנו עושים את זה כסימן לזיכרון."

"משהו שמעלה את היומיומי לדרגת קדושה," מלמל אנג'לו. "זה יפה." הוא הרפה מידיה והשיב אותן בעדינות אל חיקה, מכבד כמו תמיד, זהיר כתמיד. אווה לא רצתה את ידיה בחזרה. היא היתה זקוקה לאחיזתו של אנג'לו, רצתה שיחזיק את כפות ידיה חזק בתוך כפות ידיו ויגיד לה שהכול יהיה בסדר. היא שוב הוצפה רגשות, והמחשבות שלה היו כל כך רועמות, עקשניות כל כך, שהיא הצמידה יד רועדת למצחה על מנת למנוע מהן להימלט החוצה. אבל הייאוש שחשה היום מוטט את הגנותיה, והיא מצאה עצמה אומרת בשטף דברים שלא היתה אמורה לומר.

"חשבתי שיום אחד אתחתן איתך, אנג'לו, אתה יודע? רציתי להתחתן איתך. אבל זה לא יוכל לקרות עכשיו, נכון?"

הוא השתנק, אבל לא ענה. לבסוף היא הכריחה את עצמה להביט בו. עיניו הכחולות נתלו בעיניה. היו בתוכן תשובות – דבריה הכו אותו בתדהמה, אבל לא רגשותיה.

"זה לא היה קורה לעולם, אווה. בעוד שנה אוכל לקבל על עצמי את השבועות הקדושות ואהיה כומר. אני עומד להיות כומר, אווה. הדרך שלי מסומנת," הוא אמר בנחישות, אבל שפתיו היו מתוחות, וידו שהוגשה אל לחיה רעדה קלות. היא נרתעה ממנו בגועל וסילקה את ידו כאילו היתה זבוב טורדני. הרגשות שלה נעו שוב ושוב בין רכות לזעם.

"לא, זה לא יוכל לקרות כי אני יהודייה. וזה מנוגד לחוק, שקתולים יתחתנו עם יהודים. אסור לי על פי חוק לאהוב אותך, אנג'לו. זה בטח מקל עליך כל כך."

"על מה את מדברת, אווה?" אנג'לו הקפיד לדבר בקול מתון, רך, כאילו הוא מנסה להרגיע ילד מבוהל. אבל היא לא היתה ילדה, ואנג'לו ידע זאת היטב.

"ראיתי איך אתה מביט בי, אנג'לו. אתה רוצה להיות כומר, אבל אתה אוהב אותי."

"אווה!" המילה נשמעה כמו הצלפת שוט, ואווה נרתעה. "את לא יכולה לומר דברים כאלה." הוא קם בפתאומיות ואחז במקל ההליכה שלו. "אנחנו חייבים ללכת. עוד מעט יירד החושך, ואחרי יום כמו היום אבא שלך ידאג לך."

אווה קמה, אבל היא לא סיימה. "באבו אומר שכל כך הרבה צעירים הופכים לכמרים בגלל לחץ משפחתי. מפני שכך הם יכולים לרכוש השכלה, שאחרת לא היו יכולים לקבל. הוא חושש שמא אתה נאלץ ללכת לסמינר כי אבא שלך וסבא שלך רצו בזה, ומפני שמעולם לא חשת שיש לך בית."

"זה לא המצב, אווה. את יודעת. את יודעת שאני רוצה להיות כומר." "אבל היית ילד." קולה היה מהוסס. "איך יכולת לדעת את המחיר שזה יגבה ממך?"

"המחיר הזה נמוך מאוד בהשוואה למה שזה נותן לי." עיניו היו כל כך צלולות, כל כך כנות ועם זאת נחושות, והיא לא יכלה לעשות דבר חוץ מאשר לנעוץ בו את עיניה.

"אלוהים מחזק אותי. הוא נותן לי אומץ, הוא נותן לי שלוה, הוא מעניק

לי ייעוד. "קולו היה מלא שכנוע.

"והוא לא יכול לתת לך את כל זה אם לא תהיה כומר?" אווה שאלה בעצב.
"לא, לא, אווה. אני לא חושב שהוא יכול. לא באותו אופן." הוא הושיט את זרועו – מחוות שלום – ואווה כרכה סביבה את זרועה שלה, מניחה לו להוביל אותם אל מחוץ לבית הקברות. הם בחרו להם נתיב בין הקברים, ופתאום הזרוע שלו שימחה את אווה. הכעס והייאוש שלה שככו, והיא נותרה קרה וחלושה, עייפה. היא צעדה רגל אחרי רגל, חסרת תחושה, עד שאנגילו שב ודיבר.

"הייתי יכול להיות חייל, טייס, אילו הייתי נולד עם שתי רגליים בריאות. הייתי יכול להיות טייס. חלמתי לטוס, משום שלא יכולתי ללכת. אולי מפני שלא יכולתי לרוץ כמו בנים אחרים. כשאתה יכול לעוף, אתה לא צריך לרוץ. עכשיו, בגלל המלחמה שבאויר והחוקים המטורפים האלה, שמחוקק מוסוליני, אני אסיר תודה לרגלי הפגועה. אני אסיר תודה על כך שאני לא חייב להטיל פצצות ולהילחם למען מטרות שאיני מאמין בהן."

"אתה מאמין רק בכנסייה הקתולית?"

אנגילו נאנת. "אווה, אני לא מבין מה את שואלת."

"אתה מאמין בבני אדם? אתה מאמין ב?" קולה היה תשוש. היא באמת לא ניסתה לריב. כבר לא. לריב עם אנגילו היה כמו לבעוט בקיר – בסופו של דבר היא תמיד הכאיבה לעצמה.

"אני שם את מבטחי באלוהים, לא בבני אדם," הוא אמר ברכות, בעיקשות; ואווה רצתה לסטור לו.

"אבל אלוהים פועל באמצעות בני אדם, לא?" התעקשה אווה.

הוא לא ענה, מחכה שתמשיך לדבר. מבטו נע בין פניה לבין הדרך שלאורכה צעדו. הצללים המתארכים העניקו לו תחושה של פרטיות, והוא לא משך ממנה את זרועו. אווה הניחה לעצמה להיאתז בו.

"אבא שלי האמין פעם באיטליה – הדוד אוגוסטו אפילו האמין בפשיזם. פאביה מאמינה באפיפיור, סנטינו מאמין בעבודה קשה, ואתה מאמין בכנסייה. אתה יודע במה אני מאמינה, אנגילו? אני מאמינה במשפחה שלי. אני מאמינה באבא שלי. אני מאמינה בסנטינו ובפאביה. ואני מאמינה בך. האנשים שאני הכי אוהבת בעולם. אהבה היא הדבר היחיד שבו אני מאמינה."

"אל תבכי, אווה. בבקשה," לחש אנגילו. קולו נשבר במצוקה. אווה לא שמה לב לכך שהיא בוכה. היא הגישה את ידה לפניה וניגבה את הלחות שדבקה בלחייה.

”החוקים האלה עומדים להרוס את כולנו, אנג'לו. זה רק יילך ויחמיר. גם
בזה אני מאמינה.”

1939

וידוי: מעולם לא שנאתי איש. שום נפש חיה. אבל אני לומדת.

חוקים גזעניים נוספים מתקבלים. אנג'לו מיהר הביתה כששמע על כך, וגילה כי אין לנו מושג מה קרה. הוא הפך לנושא הבשורות המרות — נראה שאין יותר בשורות טובות.

יהודים כבר אינם מורשים לעסוק במלאכותיהם בקרב מי שאינם יהודים. רופאים, עורכי דין, עיתונאים — כל אנשי המקצוע. ביום אחד איבדו כולם את פרנסתם. וזה לא הכול — אסור לנו לבלות באתרי נופש פופולריים. אנחנו לא יכולים יותר לבלות את החופשות שלנו בחוף הים, בהרים ובמרחצאות. אנחנו לא יכולים לפרסם מודעות או מודעות אבל בעיתונים. אסור לנו לפרסם ספרים או להרצות בציבור. אסור לנו אפילו להחזיק מכשירי רדיו משלנו.

החוק הזה הצחיק אותי ואמרתי לאנג'לו, "אסור לנו להחזיק מכשירי רדיו? מה בנוגע למכונות גילוח חשמליות? באבו אוהב את מכונת הגילוח החדשה שלו — אל תיקשר אליה מדיי, באבו! מה הלאה? מכונות כביסה? טלפונים?"

אנג'לו לא צחק. הוא רק השפיל את מבטו אל עבר הצו שבידיו. "מותר לכם עדיין להחזיק בטלפונים, אבל השמות שלכם לא ייכללו עוד בספרי הטלפונים, ואסור לכם להיכנס למבני ציבור מסוימים." איש לא צחק אחרי המילים הללו. האבסורדיות היתה מעליבה כל כך, ונדמה היה שהעלבונות עומדים להסתיים.

אווה רוזלי

וינה

"אבא שלי לא מוכן לעזוב את הדירה. הוא אומר שבפעם האחרונה שעשה זאת, חייל גרמני הכריח אותו לצחצח את המדרכה. הכלור צרב את ידיו, והוא אינו מסוגל לנגן בכינור." הדוד פליקס צנח אל הספה וטמן את פניו בכפות ידיו.

"הם התפרצו לבית שלו ולקחו את יצירות האמנות ואת כל חפצי הערך שלו. הוא גר בחדר השינה הישן שלי, ואין לו דבר מלבד הכינור שלו – ומזל שיש לו את זה – אבל הוא חושש כי אינו מסוגל לנגן בגלל הפצעים בידיו. בדירה שלו מתגורר קצין גרמני – הוא ישן במיטה שלו, אוכל מהצלחות שלו ויושב ליד השולחן שלו! אבל הוא עדיין חושב שאם ימתין, זה יעבור. הוא חושב שהכול יחזור להיות כמו שהיה. רבים מהחברים שלו כבר נעצרו: מוזיקאים, אמנים, סופרים, חוקרי אקדמיה; הם נשלחו למחנות עבודה! כמה זמן זה יימשך, קאמילו?" שאל פליקס בקול בוכים מבעד לכפות ידיו.

אביה של אווה רק טלטל את ראשו. הדוד פליקס לא באמת חיכה שיתן לו הערכה באשר לזמן שנותר לאמניה של אוסטריה לחיות. שניהם ידעו.

"הם עוצרים יהודים מדי יום. אני חייב להגיע אליו. אני חייב להוציא אותו מאוסטריה. אני חייב להביא אותו לכאן."

"פליקס... אתה לא יכול," אמר קאמילו ברכות. "הם מגרשים יהודים מאוסטריה ולא מניחים ליהודים נוספים להיכנס! אם יהיה לך מזל, הם יסרבו לתת לך להיכנס. אם לא יהיה לך מזל, יעצרו אותך ויגרשו אותך. בשום מצב לא תוכל להגיע לאוטו ולהוציא אותו משם. אני עושה כל מה שאני יכול, אבל אוטו חייב להגיש בקשה לוויזה. הוא מוכרח לחכות בתור כמו כל האחרים ולהציג בפניהם את הדרכון שלו. הוא חייב לספר להם, שיש לו משפחה ומקום לחיות בו באיטליה." קאמילו כבר עבר על כל הפרטים האלה שוב ושוב עם חמו המזדקן, אבל אוטו אדלר היה מיואש ועיקש, והתורים הארוכים להדהים מחוץ למשרד ההגירה הרתיעו אותו. רבים מן הממתנינים

בתור סבלו עלבונות והצקות כמו אלה שמהם סבל לאחרונה – הם הוכרחו לנקות צבע מהקירות או לנקות סיסמאות פוליטיות מן המדרכות, ללקק את אבני השפה או לאסוף גללי סוסים בידיים חשופות.

”אמרתי לו, אבל הוא לא מוכן להקשיב,“ אמר פליקס בייאוש.

ב־12 במרס 1938 קיבלה אוסטריה את היטלר בזרועות פתוחות. ”אנשלוס“, קראו לזה. איחוד. אבל אוטו אדלר אמר כי המילה אינה אלא תעמולה נאצית, שנועדה להסוות את סיפוחה של אוסטריה לגרמניה הנאצית. אוטו אדלר צפה בכל המתרחש מדירתו, גבוה מעל הרחוב שנמלא המוני אדם, שכולם נופפו בצלב הקרס והצדיעו במועל יד, קוראים קריאות תמיכה במצעד שהתקדם לאורך הרחוב בנסיעה איטית. זה היה מצעד צבאי, ואדולף היטלר בעצמו עמד במכונית הפיקוד הפתוחה ונופף בהכרת תודה לקהל המשולחב, שקידם בברכה אל עירו היפהפייה את הכובש יליד אוסטריה. מצעד, אבל הרבה יותר מזה. ההמונים המריעים התייחסו להיטלר כאל מושיע או משיח.

אוטו לא היה שותף להתלהבות וסירב לקחת חלק בחגיגות. הוא הפנה את גבו למצעד והמשיך במלאכתו. אבל הצופים היו רבים וצפופים כלהקת זבובים, והקולות מן הרחוב חלחלו מבעד לחלונות ולקירות. הוא לא הצליח להטביע אותם אפילו בעזרת הקונצ'רטו לכינור של צ׳ייקובסקי ברה מז׳ור, שהשמיעו מיתריו.

”זיג הייל, זיג הייל,“ הם קראו בקריאות קצובות, גורמים לו לאבד את הקצב ולפלוט קללה. הוא משך בכתפיו ושינה את הקצב, על מנת שיתאים לקצב הקריאות מהרחוב. הוא ידע היטב להסתגל.

”זאת הבעיה של כל כך הרבה יהודים,“ כתב לבנו במכתב. ”הם אינם מסתגלים. הם לא נטמעו. אבל אני כן. אני התקבלתי בברכה אל חיק החברה הגבוהה, אני נישגתי בפני אנשי האצולה וסעדתי עם המכובדים. אני לא חושש מהפיהרר הקטן. אני אסתגל. וכל עוד יש לי המוזיקה שלי, אני מאושר. אני לא זקוק להרבה.“

אבל למרות זאת הוא שנא לראות את אוסטריה מרכינה את ראשה בפני גרמניה. כל האוסטרים השתטחו והניחו להיטלר לדרוס אותם עם הטנקים שלו ועם מילות הזעם שלו, חוגגים את הפלישה שלו לארצם.

שמונה חודשים לאחר מכן, וימים אחדים בלבד לפני שחוקי הגזע חוקקו באיטליה, תכננו פלוגות סער נאציות והנוער ההיטלראי וביצעו פוגרומים אלימים כנגד יהודים. בערים ברחבי אוסטריה וגרמניה בזזו מפגינים בתי

עסק ובתים של יהודים והרסו אותם. הם שרפו תשע מאות בתי כנסת וגרמו נזק או הרסו שבעת אלפים בתי עסק בבעלות יהודית. הם התקיפו, ביזו והשליכו נשים וגברים יהודים אל הרחוב, הורגים תשעים ואחד מהם. המשטרה אספה ובצרה שלושים אלף גברים יהודים ואז שלחה אותם למחנות ריכוז. וכשהכול נגמר, הגישו הנאצים לקהילה היהודית את החשבון – הם דרשו תשלום על הנזקים, בטענה שהיהודים נושאים באחריות.

לאימה הנוראה הזו היה שם יפה – Kristallnacht, ליל הבדולח. ליל הזכוכיות השבורות. אוטו אדלר כתב לקאמילו וסיפר לו, שהוא יכול היה לעשות הון. תיקון החלונות המנופצים והזוגיות השבורות ברחוב לבדו היה מספק ל"אוסטריקה" עבודה לשנה שלמה. לאחר מכן הוא התוודה וסיפר לפליקס, כי כעת הוא באמת פוחד, שהוא כבר לא מצליח להסתגל.

"איך אפשר להתפשר עם אנשים, שאינם רוצים שתתקיים? הם רוצים שניעלם. אני לא יכול להסתגל למוות!"

1938 היתה שנה רעה מאוד ליהודים. 1939 היתה רעה עוד יותר.

אנג'לו חזר באותו יום מהסמינר הביתה בתקווה ללוות את קאמילו, את פליקס ואת סביו לקונצרט של אווה. אבל הוא גילה כי היא נתבקשה להתפטר ממשרתה ולעזוב את התזמורת. בלי הסברים. רק פיטורים. היא לא באמת נזקקה להסבר. הסיבה היתה ברורה. נגן נוסף פוטר מהתזמורת – נגן הצ'לו היהודי, שעמו יצאה לפני שנה.

"לא אכפת לי, זה הפסד שלהם," אמרה אווה בהתרסה. הסנטר שלה היה זקור ועיניה בורקות. ניכר היה שאכפת לה מאוד. אבל לפליקס היה אכפת עוד יותר – החדשות היו בעיניו מכה נוספת, אישית מאוד, משום שכמורה הקדיש שנים על מנת לסייע לה להפוך לכנרת קלאסית.

פליקס לא הצליח להסתגל לאף אחד מהחוקים האלה. הוא היה באיטליה כבר שלוש־עשרה שנה, ולאחר חמש שנים הפך לאזרח. אבל תחת החוקים החדשים נשללה אזרחותו. קאמילו הצליח להשיג לו מעמד מיוחד. אנג'לו לא ידע איך, אבל הוא ידע שבדרך כלל דברים כאלה כרוכים בכסף ובשוחד, וקאמילו שילם בשמחה. לעת עתה היה פליקס מוגן, אבל אביו לא. מעמדו הלא ברור של אביו באוסטריה והעלבונות המתמשכים של חוקי הגזע האיטלקיים גרמו לאוסטרי הנאה בן הארבעים וחמש להיראות כבן שישים.

עיניו הכחולות נמלאו צל כבד, והשיער החום הבהיר שלו האפיר כמעט כולו. הוא היה כחוש, שקט ובילה הרבה יותר מדיי זמן בחדרו.

"הייתי הכנרת הכי טובה שלהם," חזרה אווה ואמרה, עיניה נעוצות בדוד פליקס. "אני לא צריכה תזמורת כדי להיות כנרת."

"את כבר כנרת. איש לא יכול לקחת את זה ממך," אמר פליקס בנוקשות. אבל היציבה שלו העיבה על דבריו.

אווה ראתה את דודה נסוג ועל פניו הבעת ייאוש ופחד. אנגילו נאלץ לנשך את פנים הלחי שלו כדי להתאפק ולא לפרוץ בקללות קולניות בגנות אותם חוקים שערורייתיים וההתעללות המתמשכת במשפחה שהוא אוהב.

"בואי נלך, אווה," אמר פתאום. "בואי נצעד. את צריכה אוויר צח, ואני צריך גלידה." הוא לא רצה גלידה. הוא צריך היה לבעוט במשהו, להשליך אבנים מבעד לחלונות. משהו. הוא חשב על החנות, שראה בכיכר הראשית בשבוע שעבר.

זה היה בית מרקחת, שבו נהג לבקר לעתים קרובות. הם מכרו משחות, שהרגיעו את הכאב ואת השפשוף המתמיד בגדם רגלו הימנית, שנגרם כשלבש את הרגל התותבת שלו. החנות היתה צבועה בצהוב עליו ומאיר פנים, אבל איש לא התקבל שם במאור פנים. שלט על החלון הכריז "אין כניסה ליהודים". וכך גם על החנות שלידה. "אין כניסה ליהודים ולכלבים". כאילו מדובר במילים נרדפות. אנגילו התאמץ לא להקיא ופתח את הדלת. צלצול של פעמון עדין הודיע לבעל החנות שמישהו נכנס.

"בונג'ורנו, סניוֹרָה," קראה אישה שעמדה ליד שורת המדפים.

אנגילו לא ענה, אלא רק לקח את המשחה מן המקום הקבוע שלה והניח אותה על הדלפק. הוא המתין שהאישה תקרא לו. היא בחנה אותו במבט חשדני – כנראה שמה לב לכך שהוא לא השיב ל"בוקר טוב" הידידותי שלה.

"איך את יכולה לדעת?" הוא שאל, משום שלא הצליח להתאפק.

"סקוואמי? סליחה?"

"איך את יכולה לדעת אם מישהו יהודי או לא? השלט שלך מכריז שאין כניסה ליהודים."

המוכרת הסמיקה והסיטה את עיניה. "אני לא יכולה לדעת. לא אכפת לי. אני לא שואלת."

"אז בשביל מה השלט?"

"מפעילים עלינו לחץ, אתה מבין. הפשיסטים אינם מציקים לנו כל עוד יש לנו שלט על הדלת. אני רק מנסה להגן על החנות שלי."

"אני מבין. והחנות שבהמשך הרחוב? לפשיסטים יש גם משהו נגד כלבים?"

היא גיחכה כאילו התבדה, אבל החיוך שלה התפוגג כשהבחינה במבט שנעץ בה.

"קניתי כאן במשך שנים, אבל אני לא אחזור אלא אם כן השלט הזה יורד," אמר בקול שקט.

"אבל אתה לא יהודי, סניוֹרָה," היא מחתה. הגלימה השחורה שלו והכובע רחב השוליים, מדי הסמינר, העידו על כך בבירור.

"לא, אני גם לא כלב, וגם לא חזיר פשיסטי." הוא הותיר את המשחה על הדלפק, הסתובב ויצא מהחנות.

"זה לא כל כך פשוט, סניורה," היא קראה אחריו, והוא הביט לאחור בפניה הסמוקות. הוא הביך אותה. טוב.

"זה לגמרי כל כך פשוט, סניוֹרָה," אמר. וזה אכן היה. הוא האמין בזה בכל לבו. שחור ולבן. צדק ועוול.

"אני צריכה לחזור לפני השקיעה, היום שבת," אמרה אווה בלחש והחזירה את אנגילו אל ההווה. אבל היא לקחה את הכובע ואת הכפפות שלה בלהיטות, שהסגירה עד כמה רצתה להימלט משם לזמן מה.

הם צעדו במרץ, עצרו כדי לרכוש מנות גלידה עצומות בדוכן האהוב עליהם, והיו נחושים לשכוח לרגעים את העולם שסביבם. הם רצו לצחוק, הם היו מוכרחים לשכוח, להעמיד פנים שהחיים שלהם מתוקים ופשוטים – ולו לשעה אחת או שתיים.

אבל לשם כך היה עליהם לצעוד בעיניים עצומות. העולם לא היה יותר מתוק או פשוט. הם היו מוקפים בהוכחות לכך, ואיש מהם לא היה עיוור.

"אנחנו לא נראים ככה, נכון?" שאלה אווה כשבפיה כפית של גלידה, בעודה משפילה את עיניה אל השבועון שמישהו השאיר מאחורי הספסל, שעליו ישבו בפארק כדי ליהנות מהמתק. היא הניחה את רגלה על הדפים כדי למנוע מהם לעוף ברוח. באמצע העמוד הראשון פורסמה קריקטורה, שכותרתה "מזהמי הגזע". היא הראתה גבר יהודי בעל תווי פנים מוגזמים נושא אישה ארית חסרת הכרה אל תוך משרדו הפרטי. אווה הרימה את העיתון ובחנה בתשומת לב את האיור ולאחר מכן הביטה באנגילו בעיניים מכווצות.

"זה יותר דומה לאף שלך, מלאך שלי!" ניסתה לצחוק בקול שנשמע קליל ולא נעלב.

"יש לי אף רומאי," ניסה גם אנג'לו להתבדח, אבל הבטן שלו התהפכה. הוא ראה יותר מדיי לעג ו"הומור" כזה בעיתונות האיטלקית. מדובר היה בקמפיין מתמשך, שהקצין עם פרסום המניפסטים "המדעיים" על אודות הגזע. האשמות בבעיותיה של המדינה הוטחו שוב ושוב ביהודי איטליה, שהיו פחות מאחוז אחד מאוכלוסיית המדינה.

אנג'לו קרא את כל העיתונים הארציים, הרגל שסיגל לעצמו כשחש געגועים לאמריקה. הוא החליט שאם הוא רוצה להיות איטלקי, יהיה עליו להבין את איטליה. והוא ניסה. אבל אפילו כילד בן שתיים־עשרה, שהשקיע מאמצים רבים בקריאת ה"לה סטמפה" הטעון פוליטית, הוא תהה אם העיתונים האלה מייצגים את איטליה או רק את הממשלה.

"הוא נראה קצת כמו מוסוליני," אמר אנג'לו בניסיון לגרום לאווה לצחוק, כפי שצחקה בעבר.

"כן. מוסוליני... וסניוֹרָה באלבו, שמנהל את התזמורת," הוסיפה אווה ביובש, ואנג'לו קימט את הדף המודפס בידו. הוא חשב על התמונה שראה בעיתון, ובה נראתה אישה אוסטרית יושבת על ספסל, שעליו היה כתוב "לארים בלבד", ותהה כמה זמן יעבור עד שיאסרו על אווה אפילו לשבת על ספסל במדינתה שלה.

"מעולם לא נהגת לשמור שבת," אמר אנג'לו, לא מפני שזה הפריע לו, אלא משום שהיה חייב לשנות נושא.

"כן, אני יודעת... משונה, נכון? אף פעם לא חשבת על זה שאני יהודייה, עד שהתחילו לרדוף אותי בגלל זה. באבו תמיד שם את הדגש על לימודים יותר מאשר על כל דבר אחר, אבל החלטנו כי כדאי שנראה על מה המהומה. אנחנו הופכים לאדוקים." היא קרצה לאנג'לו ומשכה בכתפיה.

היא התבגרה בשנה האחרונה. היא עדיין שמרה לעצמה מספר גברים בצד, אבל הצד הלך ונעשה רחוק, והמפגשים איתם הפכו נדירים יותר ויותר. כשלא לימדה ילדים יהודים נגינה בכינור, תמורת תשלום זעיר או בחינם, היא היתה בבית והתאמנה בנגינה. החיים שלה הצטמצמו באורח דרמטי וכללו רק את המוזיקה שלה, את המשפחה שלה ומספר חברים יהודים, שהפכו זהירים ומאופקים ממש כמו בני משפחת רוזלי.

"ומה למדת?" הוא שאל, נשמע בדיוק כמו האב סבסטיאן. הוא גיחך כדי לרכך את דבריו.

"למדתי הרבה מאוד, אבל לא למדתי את הדבר הכי חשוב."

"לא? ומהו הדבר הזה?" הוא שאל.
"למה אנשים שונאים אותנו כל כך?"

ס

"הם לקחו את אבא שלי," צעק פליקס. "הוא נעצר."
"איך אתה יודע?" שאל קאמילו בפנים חיוורות. ידיו הושטו אל פליקס.
פליקס הגיש לו מכתב. ידו רעדה כאילו הכתה בו מחלה, והנייר רטט
כאילו כרע תחת כובד האמת הנוראה שהכיל.

"המנקה. החוק אינו מרשה לה לעבוד אצל יהודי, אבל הקצין הגרמני,
המתגורר בדירה של אבי, נזקק לעוזרת בית, לכן הוא שכר אותה כדי שתבשל
ותנקה בשבילו. היא אהבה את אבא שלי, ואני חושב שניסתה להגן עליו ככל
יכולתה. היא אמרה שהיא רצתה להתקשר אליי, אבל חששה לדבר בחופשיות.
תמיד ישנו מישהו שמאזין לקווי הטלפון. אבל היא רצתה שאדע. כשהגיעה
לדירה ב־14 – לפני שבועיים! – אבא שלי לא היה שם. כשהיא שאלה את
ה'קומנדנט' איפה הוא, הוא ענה ש'הגיע תורו.'"

"לאן הם לקחו אותנו?" חקר קאמילו.

"היא לא יודעת בוודאות. היא כותבת שכל הבניין פונה. לא נותרו שם
יהודים. הקצין אמר לה כי בקרוב לא יישארו יהודים
בווינה."

"קראתי שחלק מהם הועברו להתגורר בגטו היהודי." קאמילו החל לצעוד
הלוך וחזור, מנסה לחשוב מחשבות חיוביות. מוחו קדח בניסיון למצוא
פתרונות.

"העוזרת חושבת שבטח שלחו אותנו למחנה עבודה. אחיה עובד בתחנת
הרכבת, והוא סיפר לה כי בכל יום יוצאות משם רכבות בשעה מוקדמת, לפני
הזריחה, כדי שאנשי וינה לא יראו אותן עוזבות. הוא אומר שהן עמוסות
ביהודים. הוא אומר שהרכבות נוסעות למקום בשם 'מאוטהאוזן' ליד לינץ."
"אבל לינץ אינה רחוקה מאוד מווינה. זה טוב!"

"זה לא טוב, קאמילו! שום דבר מכל זה אינו טוב. הוא ימות." הביטחון
בקולו של פליקס אדלר גרם לאווה להתכווץ, וקאמילו צנח אל כיסאו. הוא
נראה מובס לגמרי.

"הם לא הרשו לו לקחת את הכינור. הקצין הגרמני בחר אותנו, כשהעוזרת
הגיעה לעבודה. הוא אמר לה שהוא מתכוון לשלוח אותנו לבן שלו בברלין.

אתה מבין, הוא מתכוון לשלוח את הכינור של אבא שלי לבן שלו!" חזר ואמר פליקס, ופתאום נמלא זעם, נופף בזרועותיו והשליך מעל השולחן את הרדיו ואת המנורה, שלא אמורים היו להיות בבעלותם.

"מה את מנגנת, אווה?" פליקס אדלר נאנח. הוא עמד ליד החלון שהשקיף על הגינה. "אני לא מזהה את זה. זה נשמע דומה לשופן, אבל זה לא שופן." "זה שופן מעורבב ברוזלי, עם טיפונת אדלר וקמצוץ של כעס," מלמלה אווה בעיניים עצומות וסנטר שהזדקר כנגד הכינור שלה.

היא ציפתה שינזוף בה, שיגיד לה "נגני את זה כפי שזה נכתב!", אבל הוא שתק. היא המשיכה לנגן, אבל פקחה את עיניה והביטה בו בעודה מעבירה את הקשת על פני המיתרים כמו דבורה המרחפת בקלילות מעל פרח. ידיו היו שלובות מאחורי גבו, רגליו צמודות. כך נהג לעמוד, כששקע במחשבות או כשהאזין.

היא והדוד פליקס ניהלו יחסי אהבה-שנאה מאז שהגיע לאיטליה בשנת 1926, שנתיים לפני מות אמה. היא היתה רק בת שש, ולא היתה מוכנה לקראת המאסטר פליקס אדלר. הוא הגיע לאיטליה בכוונה ברורה להפוך אותה לכנרת משושלת אדלר ומתוך אהבה לאחותו, ונהג להזכיר את זה לאווה לעתים קרובות. זאת היתה משאלתה האחרונה של אמה. היו לו תלמידים נוספים, והוא ניגן עם ה"אורקסטר דלה טוסקנה", אבל הוא התמקד באווה.

אווה הניחה לפתחו אתגרים רבים – היא היתה עקשנית ולא ממוקדת, השתעממה בקלות ולא פעם נעלמה כשהגיע זמן השיעור. אבל היה לה כישרון. היתה לה שמיעה יוצאת מן הכלל, והמוזיקליות הנדירה שלה חיפתה על היעדר המשמעת העצמית. היא אהבה את הכינור, היא אהבה לנגן, ובסופו של דבר פליקס למד לסלוח לה על כל השאר, אם כי הסליחה הזו לוותה בלא מעט תלונות.

לקח לו זמן להבין שהיא לא באמת קוראת את התווים שהניח לפניה. היא האזינה וחיקתה. וכשלא הבינה משהו, היא היתה מבקשת מפליקס להראות לה. אחרי מספר הדגמות היא היתה מסוגלת לנגן תיבה אחרי תיבה מתוך הזיכרון.

הניסיון ללמד אותה לקרוא תווים היה עינוי לשניהם – היא שנאה את זה. הוא שנא את זה. וברוב הפעמים הם שנאו זה את זה. הוא הכריח אותה לעשות את כל מה שלא אהבה, ורק לעתים נדירות הניח לה לעשות את מה שאהבה. רשימות ארוכות וסולמות וקריאת תווים יום אחרי יום.

"אני לא רוצה להתאמן ככה! אני רוצה לנגן שופן," נהגה אווה לומר ולרקוע ברגליה.

"את לא יכולה לנגן שופן."

"אני כן יכולה! תקשיב." אווה פצחה מיד בנגינת נוקטורנו של שופן,

מושלים, על כל הוואריאציות שהוא ניגן בכוונה כדי לבחון אותה.

"את לא יכולה. את מחקה אותי כמו תוכי. את לא קוראת את התווים. את מקשיבה לי ומנגנת בלי להסתכל בדפי התווים שלך ובלי לראות את המוזיקה, בזמן שאת יוצרת אותה."

"אני רואה את המוזיקה בראשי, והיא לא נראית כמו הנקודות והקווים הקטנים והשחורים! היא נראית כמו קשת בענן וכמו מעוף וכמו הרי האלפים והאפנינים. למה אני לא יכולה רק להאזין ולנגן?" התלוננה.

"כי אני לא תמיד אהיה פה כדי להדגים! את מוכרחה להיות מסוגלת לקרוא תווים ולהפוך את התווים האלה למוזיקה גם בראש שלך וגם באמצעות כלי הנגינה. את מלחינה, אבל גדולי המלחינים מסוגלים לראות את התווים כשהם שומעים את המוזיקה. הם לא רואים את הרי האפנינים! ואם לא תביני איך לקרוא ולכתוב מוזיקה, לעולם לא תוכלי להקליט את היצירות שתלחיני!"

היא למדה, בסופו של דבר, אבל עדיין הסתמכה בעיקר על יכולתה לחקות, לעטר, לעבד, להתאים.

המילה "להתאים" גרמה לה לחשוב על סבא שלה, שלא היה מסוגל להתאים את עצמו כלל.

"דוד פליקס?" אווה הניחה את הכינור ואת הקשת וקטעה את האלתור המוזיקלי שלה כדי להביט בגבו הנוקשה של דודה.

"אווה, בבקשה תמשיכי לנגן," הוא אמר בקול שקט.

"מה היית רוצה שאנגן, דוד?"

"נגני מה שמתחשק לך. משהו אחר מעורב ברוזלי ומעוטר בקמצוץ אדלר," הוא אמר. כתפיו החלו לרטוט. מעולם קודם לא ראתה את הדוד שלה בוכה, ובחודשים האחרונים הוא בכה פעמיים. היא לא ידעה מה לעשות כדי לנחם אותו, ולכן היא ניגנה. היא ניגנה את הנוקטורנו של שופן במי במול מזיור, כי

זהו קטע יפהפה להדהים. אבל באמצע החלה לנגן את העיבוד שלה, ובסופו של דבר ניגנה משהו שלא נשמע כמו משהו שאי פעם ניגנה בעבר. כשאווה הניחה לבסוף את הכינור שלה, פליקס צנח אל תוך כיסאו וניגב את עיניו במטפחת שעדיין אחז בידו. מבטו הצטלב במבטה, ועיניו היו כל כך עצובות, עד כי חשה את לבה כואב בחזה. אבל הוא חיך אליה ברכות והחל לדבר.

קולו היה עייף, ומילותיו מדודות. "כל החיים הצטיינתי בדבר אחר בלבד – ניגנה בכינור. לא כמו אבא שלי. אולי הייתי יכול להיות כמוהו, אבל שתיתי יותר מדיי ולעתים קרובות מדיי יצאתי מהכלים. הגעתי לאיטליה, כי נכשלתי בווינה. הגעתי לאיטליה, כי הייתי מאוהב באישה שלא אהבה אותי. ובשלוש-עשרה השנים האחרונות הוצאתי את הכעס הזה עלייך. אלמלא היית כל כך חזקה, הייתי עלול לשבור אותך, הייתי עלול לגרום לך לשנוא אותי. אבל את השבת לי מלחמה. את לא התייחסת אלי ברצינות. וכעת אני מקשיב לך, וכולי הערצה."

"באמת?" שאלה אווה בתדהמה. היא מעולם לא שמעה מילים כאלה בעבר.

"כשאת מנגנת, אווה, אני מרגיש מלא תקווה. הם יכולים לקחת את הבתים שלנו, את הרכוש שלנו, את המשפחות שלנו, את החיים שלנו. הם יכולים לגרש אותנו, כפי שגירשו אותנו בעבר. הם יכולים להשפיל אותנו ולהתייחס אלינו כאילו איננו בני אדם. אבל הם לא יכולים לקחת מאיתנו את המחשבות. הם לא יכולים לקחת את הכישרונות שלנו. הם לא יכולים לקחת את הידע שלנו ואת הזיכרונות שלנו או את הנפש שלנו. אין כבלים במוזיקה. המוזיקה היא הדלת, והנפש נמלטת באמצעות המנגינה – ולו לדקות ספורות. וכל מי שמאזין, יוצא לחופשי. כל מי שמאזין, זוכה להתעלות.

"כשאת מנגנת, אני שומע את החיים שלי מרימים את המיתרים שלך. אני שומע את התווים ואת הסולמות ואת הדמעות ואת השעות. אני שומע אותך ואותי, יחד, בחדר הזה. אני שומע את אבא שלי ואת כל מה שהוא לימד אותי ואני לימדתי אותך. אני שומע את כל זה. חיי מתנגנים, חיי שלו ממשיכים להתנגן שוב ושוב **כשאת** מנגנת."

אווה הניחה מידה את כלי הנגינה, וכשדמעות מכסות את פניה כרעה ברח ליד הדוד שלה וכרכה את זרועותיה סביבו, כשהיא מצמידה את לחיה אל חזהו הכחוש. הוא חיבק אותה בעדינות, והם נותרו כך בדממה שכולה עצב, מאזינים לרוח המייללת מנגינה עצובה – לא שונה מאוד מזו שאווה הלחינה. שניהם תהו, אם הרוח תהיה העדה היחידה, הלחישה היחידה, כשהמוות יגיע

10 באוגוסט, 1939

יודוי : אני בת תשע־עשרה, ונושקתי פעמים רבות.
אבל מעולם לא נושקתי כך.

הרגשתי כאילו אני טובעת, אבל אני לא צריכה לנשום. כאילו אני נופלת, אבל לעולם איני נחבטת בקרקע. אפילו כעת הידיים שלי רועדות ולבי כל כך רחב ותפוח, עד כי נדמה לי שהוא עומד להתפוצץ, שאני עומדת להתפוצץ. אני רוצה לבכות. אני רוצה לצחוק. אני רוצה לטמון את ראשי בכרית ולצרוח עד שאירדם, כי אולי כשאלך לישון אוכל לחוות את כל זה מחדש.

אני לא מאמינה שזה קרה, אבל אני חושבת שחיכיתי שזה יקרה בשבע־עשרה השנים האחרונות, מאז שהצלחתי לגרום לאנגילו לנשק אותי בפעם הראשונה. חיכיתי לו כל כך הרבה זמן, ולמשך שעתיים הלילה, בעולם הקטן שהיה גדול מספיק לשנינו, הוא היה שלי.

אבל אני לא יודעת אם אוכל להמשיך להחזיק בו. אני חוששת שמחר
אחכה לו שוב.
אווה רוזלי

גרֹסְטוֹ

אנג'לו הופתע, כשקאמילו הכריז כי הוא עדיין מתכוון לקחת את המשפחה לבית החוף למרות חוקי הגזע, שהתקבלו באיטליה בראשית הקיץ. אבל קאמילו הזמין את המקום לפני שהחוקים הללו התקבלו, והודיע בעקשנות כי הוא נוהג לשכור את הבקתה המסוימת הזו מאותה משפחה כבר עשרים שנה, לכן ימשיך לשכור אותה בעשרים השנים הבאות. כך קרה שבאוגוסט, חודשים ספורים לפני פרוץ המלחמה, כולם עלו על הרכבת הנוסעת לגרֹסְטו ושמו את מבטחם בקאמילו.

הימים הראשונים בחופשתו המתוכננת של אנג'לו חלפו עליו בשינה, באכילה, במשחק שחמט ובוויכוחים על כל נושא רק מפני שקאמילו ואוגוסטו נהנו מהשיחות, ואנג'לו נהנה להאזין לוויכוחים שלהם. בחודשים האחרונים הם התווכחו פחות, משום שהפשיזם התגלה במלוא כיעורו, ואנג'לו נאלץ להודות שטעה. אבל הם עדיין מצאו נושאי מחלוקות, ונדמה היה שהדבר מסב להם הנאה.

אווה הרבתה לצעוד בצעדים קלילים על החוף, בקרבת המים, כשהיא מרקדת אל תוך הגלים עד שהיתה רטובה וקרה. אז נהגה לשכב על המגבת הלבנה והגדולה שלה ולהירדם בשמש, עד שכמעט התייבשה. לאחר מכן היתה חוזרת על התהליך. עור החרסינה שלה הפך אט אט לוורדרד ושחום, גורם לה להיראות הרבה יותר איטלקייה מאוסטרית. היו לה עיניים ושיער בצבע כהה, אבל לעור שלה היה גוון בהיר בהרבה מעור הזית של אנג'לו. העור שלו היה נצרב אחרי שעה בשמש, וכעבור ימים ספורים הוא נראה כאילו בילה את כל חייו בהטלת רשתות עם הדייגים של גרֹסְטו.

במקביל לחוף היו נטועים עצי מחט, ובאחר צהריים אחד מצא עצמו אנג'לו מהלך בחורש של עצי אלון, במקום שבו משפחות אצולה צדו עדין חזירי בר. הוא התמסר כולו לצללים ולריחות ולדממה. כשהצללים התארכו, ועורו הפך דביק מזיעה, הוא צעד אל מחוץ לחורש ובחזרה לעבר החוף, כולו

להוט לשחות שחייה קצרה במים הקרירים והצלולים.

עננים כיסו את השמיים, שכבר לא זהרו בכחול בוהק כמו בשעות הבוקר המוקדמות. למרות זאת ועל אף החשש מפני גשם אנגילו מיהר לפשוט את חולצתו, לחלוץ את נעליו ואת רגלו התותבת ולדדות אל בין הגלים, עד שהשקיע את עצמו במימי הים הטירני. כעבור זמן לא רב הגיחה אווה בשחייה לצדו, והם שיחקו, התיזו מים וצפו על גבם, עד שממרחק נשמע רעש הרעמים, שגרם להם לחזור במהירות אל החוף.

גשם עמד לרדת, אבל האוויר היה עדיין חמים, והם התנגבו והניחו לחום לייבש את שיערם בעודם מתבוננים בסופה המתקרבת.

"מה זה?" שאלה אווה והחוותה בראשה לעבר ערימה של בגדים נטושים ופריטים מן החורש. הוא לא נהג לשמור דברים, לא היתה לו סבלנות לחפצים מיותרים ובדרך כלל הוא לא היה רגשן, אבל הוא חשב שאולי נונו שלו ירצה את מה שמצא באותו אחר צהריים.

"מצאתי ערימה של קוצי דורבן שחורים ולבנים."

"טוב, אני ראיתי מספר פלמינגו ורודים מנוקדים בלגונה," ענתה אווה והביטה במים. היא חייכה קלות בתקווה שיבין את הרמז.

"זה שום דבר. אני הערתי ינשוף, שעף ישירות אל ראשי," מיהר לענות, "והרגתי חזיר פרא במו ידיי. חשבתי להביא אותו איתי לארוחת הערב, אבל אז נזכרתי שחזירים אינם כשרים."

אווה קפצה את שפתיה בניסיון ברור להמציא סיפור מוצלח משלו.

"ובכן, אני מצאתי את זה." היא הושיטה לו צדפה שלמה לחלוטין, ששני חלקיה היו עדיין מחוברים. הוא התבונן והציץ פנימה. פנים הצדפה היה חלק וריק, וכל סימן חיים כבר נעלם מתוכה מזמן.

"אין פנינה?"

"לא, רק חול."

"אבל החול יכול להיהפך לפנינה," הוא אמר והגיש לה בחזרה את הצדפה.

"החול לא באמת הופך לפנינה, טיפשוך. הוא לא הופך למשהו אחר. הוא פשוט מוסתר. גרגר החול עדיין נמצא שם, מתחת לכל שכבות הדרך..."

"דר?" הוא קטע אותה. הוא מעולם קודם לכן לא שמע את המילה.

"המינרל שממנו נוצרות השכבות, העוטפות בתוך הצדפה את גרגר החול." המילים הללו השפיעו על שניהם באותו אופן, ואווה הסיטה את עיניה. ברגע אחר ייתכן שלא היה שם לב לכך, אבל הם ישבו להם שם, כמעט באותו מקום

שבו ישבו שבע שנים לפני כן, כשהשמיים היו בהירים ושום סופה לא איימה ברקע.

"את מתכוונת לאם הפנינה? מאיפה את יודעת?"

"באבו. הוא מהנדס כימי, אנג'לו. הוא יודע את השם האמיתי של כל יסוד המוכר למין האנושי."

"אז גרגר החול המעצבן הקטן הזה הופך לצדפה יפהפייה." הוא קרץ לאווה וטפח קלות על אפה.

"אתה קורא לי מעצבנת קטנה?"

הוא צחק, ולא יכול היה לעצור את צחוקו. היא תמיד הצליחה לגרום לו לצחוק.

"כן, בדיוק. מעצבנת יפהפייה."

"תמשיך ככה, ואני אגנוב את הרגל התותבת שלך ותיאלץ לדדות כל הדרך הביתה."

"את חסרת לב," אמר אנג'לו באימה מעושה.

"מעצבנת וחסרת לב." היא ניסתה לחבוט בו, והוא עצר אותה בקלות, ובאותה הזדמנות גם גנב ממנה את הצדפה.

שוב נשמע קולו של רעם בשמיים, והוא לא היה מנומס או מרוחק כפי שהיה קודם לכן. אווה ואנג'לו, שהמשיכו להתקוטט בעליזות, מיהרו להתלבש ולאסוף את חפציהם. אבל הם לא הספיקו, ולפתע נפערו מעליהם השמיים בחריקה צורמת. הגשם ניקד את החול, ואווה צווחה בקול. אנג'לו לא הצליח לרוץ במהירות, ואווה לא התכוונה לתת לו להירטב לבדו, לכן הם הביטו סביב וחיפשו מקלט קרוב.

יד ביד הם התאמצו לחצות את החול לעבר העצים ובקתת הדייגים הקטנה, שניצבה באחורי החוף. המנעול היה שבור והבקתה היתה נטושה, אף כי רשת ישנה וחכה חלודה עדיין היו מונחות שם, מכוסות אבק וקורי עכביש. בגדים נצמדו לאיברים, שיער שחור נצמד ללחיים בוערות, והם כשלו צוחקים אל תוך הבקתה, כשהקירות הרטובים והחשיכה הסמיכה גורמים למקום להיראות יותר כמו מרתף עינויים מימי הביניים מאשר כמפלט מפני הסערה.

אווה לקחה את החכה ביד אחת והשליכה את הרשת לעבר אנג'לו, ובתוך שניות הם שוב התקוטטו בעליזות, מעמידים פני סייפים וקוראים קריאות, כמו "garde En" ו"מיד תחוש את נחת זרועי" או "הא לך, שוטה!" אווה טעתה וזינקה קרוב מדיי, ואנג'לו חטף ממנה את ה"חרב" שלה

בקלות.

"היכנע, נבל!" הוא אמר והבליט את מותניו בזלזול. התלתלים השחורים שלו נצמדו למצח, ועיניו הכחולות ריקדו עם אווה, שחוללה סביבו תוך העמדת פנים שהיא מומחית בלחימה בחרב. היא צחקה ונרגעה, ממש כמו אווה הישנה, ולבו התרכך בעודו מביט בפניה המחיכות.

היא חשה את השינוי בתשומת הלב שלו והעמידה פנים שהיא עומדת לכרוע, אבל אז צעדה קדימה ונאחזה בזרועו, מסתחררת כאילו היא מעיפה אותו מעל כתפה בתנועה שנלקחה מאומנות ההיאבקות העתיקה ולא דווקא מקרבות סיוף. הוא שמט את הרשת והצמיד אותה אליו בכוח, כשגבה אל חזהו, זרועו נחה מתחת לשדיה וידו הגדולה חובקת את צלעותיה.

הוא התכוון שזה יהיה חלק מן המשחק. הוא לא חשב על זה עד הסוף. הגוף שלו אימץ אליו את גופה מחזהו ועד מותניו, השיער שלה התחכך בפניו, וריחה הנשי דגדג את אפו. ופיו היה מונח ממש על תנודת האוזן המשיי שלה, מוכן לתבוע ממנה להיכנע.

הם עמדו קפואים במשך רגעים ארוכים, נעולים במין חיבוק משונה, בעיניים עצומות ועם פיות פעורים קלות, מנסים לנשום בלי לזוז, בלי להשמיע קול, ניסיון שהציף אותם אט אט בסחרחורת. ידה של אווה התרוממה לעבר זרועו של אנג'לו, הוא משך אותה אליו, והיא עמדה מולו חסרת תנועה, כשידיה אוחזות בגוף הקשיח שהחזיק בה כבת ערובה. היא לא העזה לומר את שמו בקול, היא לא העזה להשמיע הגה. כל צליל היה בוודאי מפוגג את הקסם. ואז חשה את שפתיו נעות באיטיות רבה כל כך כנגד תנוך אוזנה, מלטפות את הקצה העליון של הלסת שלה, נעות מעלה ומטה שוב ושוב. אווה החניקה את הרעד המתוק, שעבר בעמוד השדרה שלה, אבל אנג'לו הרגיש את הרטט הקל ושפתיו חשו את עורה. והוא לא ניתק ולא הרפה את אחיזתו.

אווה סובבה את ראשה באיטיות וחשה את נשימתו מסמנת לה נתיב לאורך לחיה, בעודה מרימה את פניה וזוקרת את הסנטר. ואז נשימתה שלה היא שדגדגה את לחיו וחיממה את שפתיו. הם שוב עצרו, בשרירים דרוכים, והתאמצו לחוש הכול, לא להחמיץ דבר, ועדיין לא לחצות את הגבול. עיניהם היו עצומות, כשהתקרבו אל הגבול ועמדו נוגעים לא נוגעים, ואז חצו אותו זה אל תוך זה.

פיות נגעו. נצמדו. נסוגו. התחככו. נסוגו. נצמדו, חיפשו, ואז החליקו זה מזה. כל אותה עת היו עיניהם עצומות, כמבקשות להתכחש לכל זה. אווה הסתובבה כשאנג'לו נע, והריקוד שלהם החל שוב, בזווית אחרת,

שירה יותר, פחות מקרית. **מקרי. תמים. מתוק.** המילים חלפו במוחו המעורפל של אנג'לו, כשהנהן קלות. כן. זה מה שזה. תמים. פיו היה צמוד לפיה של אווה, וההנהון הקל הזה נשא את שפתה העליונה המלאה, הפריד אותה מן השפה התחתונה, ואנג'לו תר אחר המרחב שביניהן במגע אקראי של לשונו. אקראי. תמים. מתוק. כל כך מתוק, שאי אפשר להאמין. ממש כמו הנשיקה הזו לפני זמן רב כל כך. אבל המתיקות פיתתה אותו כמו היין של קאמילו. לאחר מכן הוא שתה בתשוקה, יונק כל טיפה עד תומה מפיה של אווה, בלי יכולת להפסיק. נדמה היה לו כי מעולם קודם לא טעם דבר, והיא ערסלה את פניו, מניחה לו ללגום עוד ועוד, לשקוע עד שאבד בטעם, במרקם, בחום המסחרר של פיה על פיו. ואז הם פקחו את עיניהם.

אפלה וכובד פגשו את הכחול הבוער, ואנג'לו השתוקק לעצום שוב את עיניו, בעודו מסיר את פיו ושומט את ידיו מעל גופה.

"אווה", הוא לחש, והייסורים בקולו גרמו לה לרעוד.

"שוב", התחננה בעיניים כלות. "שוב, אנג'לו."

"מדונה", הוא התנשם, "מדונה", הוא התחנן. אבל המדונה הנאה, אמו של ישוע היקר שלו, לא יכלה להתחרות במדונה שעמדה מולו.

הם נעו כגוף אחד, גופותיהם נעים קדימה ואחורה, והמגע המחודש היה להם כל כך נעים וקסום, שהם נעטפו בו כאילו עומדת סביבם מקהלה השרה שירי הלל. לאחר מכן היו רק עונג והיצמדות, פיות ותנועה, ונשיקה אחת שהתעצמה והוכפלה והפכה למשהו חדש, משהו שאיש מהם לא הכיר מעולם.

בחוץ נרגעה הסערה, וקשת מבורכת של גוני פסטל רכים השתקפה בשלוליות הכסופות, שאיש מהם לא ראה. בחוץ קראה להם פאביה ואמרה להם לבוא לארוחת הערב. אבל איש מהם לא שמע. בחוץ הפך אוויר הערב צונן, אבל איש מהם לא חש את הקור. בחוץ דאג קאמילו רוזלי, נשף במקטרתו ותהה מה צופן העתיד לשני הצעירים, שתמיד אהבו זה את זה, אבל לא נועדו להיות יחד. והלהבות שלהם שכבו, שניהם חשו את ריח העשן.

הם יצאו מבקתת הדייגים בלי שאיבדו את בתוליהם, אבל הם לא נכנסו אל תוך מגן ושפיות. הם מצאו את עצמם צועדים אל עבר החורש הריחני הלח מגשם בצדו האחד של בית הנופש, בלי יכולת להיפרד, בלי יכולת להפסיק

לגעת, להפסיק להתנשק, להתרחק זה מזו ולחזור אל המקום, שבו ההפרדה בוודאי תזמין בעקבותיה אשמה וחרטה, לפחות בשביל אנג'לו.

כשנפרדו לבסוף, ואווה חזרה בצעדים זהירים אל חדרה, שיכורה מאהבה ומסוחררת מתשוקה, מחייכת אל כף היד שהצמידה לשפתיה כדי להחניק את צחקוקיה, התיישב אנג'לו במרפסת וניסה לא לחשוב כלל. גם הוא הצמיד את כף ידו לפיו, אבל לא כדי להחניק את הצחוק. הוא יכול היה להריח את אווה באצבעותיו.

גופו חזר ונדרך, והוא נשם בכאב. הוא התייסר נוראות. הוא מעולם לא ידע עונג כזה, ולא רק בגופה ובעורה. לא רק בפיה ובמתיקות שלה. לא רק באופן שבו נגעה בו וגרמה לו לרעוד. זה היה יותר מזה. זה לא היה עונג, כי אם אושר.

הוא הוזהר מפני עינוגי הבשר. תלמידי הסמינר תודרכו היטב, הוזהרו בלי די ואוימו עד עומק נשמותיהם בכל הקשור לתשוקות הבשר ולהתכחשות לכל דחף גופני. אבל איש לא אמר לו, שהוא יתמלא באושר הזה שאין לו שיעור. הוא חש את הדמעות מאיימות לזלוג, ולא רק משום שלא נפל בפח, שכל תלמיד סמינר חושש ממנו בסתר לבו ובו זמנית חולם עליו. האהבה היא שמילאה כל מגע בתחושת ישועה וכל נשיקה בתחושה של לידה מחדש. לא תאווה. לא עונג. האהבה היא שיצרה את האושר.

הוא ידע כבר זמן רב שהוא אוהב את אווה, אבל מעולם לא הודה בפני עצמו, שהוא אוהב אותה כפי שגבר אוהב אישה. הוא מעולם לא הרשה לעצמו להפוך ברעיון הזה. הוא הרחיק אותו מעליו, ברגע שהחליט להינשא לכנסייה ולנטוש את כל האחרות.

”אנג'לו?”

אנג'לו הסיר את אצבעותיו מפיו, כאילו נתפס מועל בכספים. קאמילו נכנס אל המרפסת והביט סביב, כמו מצפה למצוא שם את אווה. כשראה שהיא איננה שם, התיישב בכיסאו לימינו של אנג'לו ומילא את המקטרת שלו, כאילו יש לו כל הזמן שבעולם. השעה לא היתה מאוחרת, אבל אנג'לו ואווה החמיצו את ארוחת הערב. כל האחרים עדיין היו ערים, בבית, ומלמולים חרישיים וצחוקים מצלצלים נישאו באוויר הסמיך. אנג'לו קיווה כי איש לא הרגיש כמה זמן הוא ואווה בילו לבדם.

קאמילו נשף ונהם, והעשן עלה מפיו בעננים ריחניים. אנג'לו אהב תמיד את ריח המקטרת. הוא עצם את עיניו לרגע, מניח לניחוח להתערבב עם המלח ועם הים, עם עצי החורש ועם הגשם, לפני שהתנשף ואז נשם שוב נשימה

עמוקה והתענג על טעמה.

"ייתכן שאתה התקווה היחידה שלנו, אנג'לו," אמר קאמילו כעבור זמן מה. אנג'לו היה מסוחרר בחשיכה הנינוחה. האדרנלין שהציף את גופו שכך, מותיר אותו חלוש ורפוי איברים.

"למה אתה מתכוון, קאמילו?" קאמילו מעולם לא הרשה לאנג'לו לקרוא לו בשם אחר.

"אתה יודע, אתה יכול להתחתן עם אווה ולקחת אותה לאמריקה. אתה אזרח אמריקאי. ואם היא תהיה אשתך, תוכל להוציא אותה מאיטליה. מאירופה. תוכל לוודא שהיא מוגנת מפני הבאות."

אנג'לו היה המום כל כך, שיכול היה רק להמשיך לשבת ולהביט אל תוך האפלה, כאילו מסתתר בה יער שלם של ליצנים המחכים לצחוק נוכח ההצעה המדהימה של קאמילו. הוא ישב בדממה במשך זמן רב כל כך ובפנים אטומות כל כך, עד שקאמילו רכן לעברו והביט אל תוך עיניו.

"היא לעולם לא תעזוב אותך," אמר אנג'לו לבסוף. זו היתה התשובה היחידה שעלתה בדעתו.

"הא!" פלט קאמילו בעדינות, נשף שוב ונשען לאחור בכיסאו. "ידעתי."

"מה ידעת, באבו?" אמר אנג'לו, ובטעות כינה אותו בשם החיבה שנתנה לו אווה.

"ידעתי שלא תעמיד פנים מולי," הוא אמר. "אתה אוהב את אווה, והיא אוהבת אותך. אתה כומר והיא יהודייה."

"ואתה משורר," אמר אנג'לו בקול מתון, אם כי לבו דהר בפראות.

קאמילו צחק ברכות. "אכן, זה אני. משורר ופילוסוף גדול. בגלל זה אני מעשן מקטרת. היא מעניקה לי את המראה הרצוי."

"אני עדיין לא כומר," מלמל אנג'לו. זה היה משפט מטופש – הוא בילה תשע שנים בסמינר. תשע שנים. וכעת, בעוד חודשים ספורים, הוא ישלים את הכשרתו. כבר נקבע תאריך לטקס ההסמכה שלו.

"זה כמו אדם מאורס, שאומר כי הוא עדיין לא נשוי."

זה היה מדויק, ואנג'לו לא ידע מה להשיב. הוא היה ישר מדי והמום מדי אחרי כל מה שקרה הערב, ולא יכול היה לשחק משחקים. קאמילו צדק. הוא לא יכול היה להעמיד פנים. והמציאות החלה לחדור אל תוך הערפל, שבתוכו היה שרוי.

אנג'לו לא היה טיפש. הוא לא היה עיוור, חירש או אילם. אבל הוא היה שוטה. הוא חשב שהוא יוכל לאהוב את אווה, אבל לא להתאהב בה. הוא חשב

שהוא יוכל להיות קרוב אליה, אבל לא להתקרב מדי. הוא חשב שהוא יוכל להיות עם אווה ובו זמנית להיות עם אלוהים. והוא לא יכול היה.

הוא לא היה יוצא דופן. הוא היה כמו כולם. הוא לא היה ג'ורג' הקדוש, ששחט את הדרקון בשביל אלוהים. הוא היה פשוט אנג'ילו ביאנקו, שנטבח בעצמו על ידי הנחש הערמומי מכולם – השטן, אדום כאש, עם שבעה ראשים ועשר קרניים – שעליו דיבר יוחנן בחזונו.

"אני עדיין רוצה להיות כומר, קאמילו," הוא לחש, וההודאה הזו הכאיבה לו בחזה כאילו הוא בוגד באווה. והוא אכן בגד באווה, ממש כפי שבגד בכנסייה ובגד בעצמו. השעות האחרונות הללו היו המתקוות בחייו, אבל הוא לא היה גאה בהן.

"אני יודע," אמר קאמילו. "אני יודע שזה מה שאתה רוצה. בגלל זה אתה יושב כאן בחוץ לבדך, במקום להיות עכשיו עם אווה. בגלל זה כל השנים האלה התייחסת אליה כאילו היא אחותך והנחת לי לנהוג כך כאילו אתה הבן שלי."

"אתם המשפחה שלי," אמר אנג'ילו כשהוא מוצף ברגשות. "כן, אבל אתה עדיין יכול להציל אותה." קאמילו הביט בו במבט כן ומלא ציפייה, שרק העצימה את הבלבול שאנג'ילו חש.

"אבל... חשבתי שהתכוונת..."

"נישואים? לא. קודם כול זה מנוגד לחוק. קתולים אינם יכולים להתחתן עם יהודים, אם כי באיטליה הם נישאים אלה לאלה כבר עשרות שנים, גם אם הדוד הקתולי של סנטינו התחתן עם הדודה היהודייה שלי לפני שלושים שנה," נחר בבוז קל. אבל הוא נופף בידו באוויר בתנועת ביטול, כאילו החזיר רק במקרה את הנושא וגם את הנסיבות, שקישרו בין סנטינו לקאמילו. הוא המשיך. "ושנית, אתה צודק. אווה לא תעזוב. זאת תכונה יהודית מוכרת. אנחנו מעדיפים למות ולא להיפרד מאהובינו." הוא נשף במקטרת שלו והניח לדממה לטהר את מחשבותיהם. "אה, מי יודע? אולי זאת לא תכונה יהודית. אולי זאת תכונה אנושית." הוא חזר ונופף בידיו. "בכל מקרה, אני יודע שהיא לא תעזוב אותי כדי להציל את עצמה."

"אני לא מבין, קאמילו. מה אתה רוצה שאעשה?" אנג'ילו קיווה, שקאמילו יגיד לו במילים ברורות, ייתן לו הוראות, יסלול בפניו את הדרך.

"אתה התקווה היחידה שלנו, כי אתה עתיד להיות בעמדה, שבה תוכל לסייע לאנשים רבים, אנג'ילו. הכנסייה כבר עתה מסייעת לפליטים. ידעת?"

אנג'לו נד בראשו לשלילה. השאלה היתה איך קאמילו יודע?
"חיפשתי דרכים לסייע לחתני. עבדתי יחד עם משלחת DELASEM..."
"מה?" לאנג'לו לא היה מושג על איזו משלחת הוא מדבר.

"זו משלחת סיוע למהגרים יהודים," הסביר קאמילו. "הם יוצרים רשתות של קשרים, אנג'לו. והכנסייה הקתולית עוזרת להם, בשקט, בכל דרך אפשרית. הקתולים עשויים להציל את נשמתנו בכל זאת," אמר קאמילו וחיך בעוד המקטרת בפיו. "או רק את החיים שלנו. אבל אני מוכן להתפשר על זה."
"מה אני יכול לעשות?" ההוראות נדמו לו מעורפלות מדי.

"בגלל איום המלחמה 'אוסטריקה' מוצפת בהזמנות. הממשלה היא הלקוחה הגדולה ביותר שלנו. הם לא משלמים היטב, אבל הם קונים המון סחורה. אנחנו רק שמחים על כך שהם לא החרימו את החברה שלנו לטובת הציבור. אנחנו מתמחים בזכויות משובחת, המיוצרת בעבודת יד, אבל השקענו במכשור כדי לייצר זכויות כבדה יותר, תעשייתית, כשמוסוליני החל לאיים במלחמה, ונדמה היה שהיא בלתי נמנעת. אנחנו עשירים משהיינו אי פעם, וחלק גדול מהכספים מושקע במשלחת. תרמתי הרבה מאוד כסף לכנסייה תוך דרישה, שאתה תהיה הנאמן המופקד על החשבון ותהיה לך הזכות להכתוב לאן בכנסייה יילך הכסף. אני רוצה לבקש ממך לוודא, שהכסף הזה ישמש להאכלתם של פליטים, להסתרתם ולא להם שיתנו להם מחסה. אתה יכול לעשות את זה? תעשה את זה בשבילי?"
"איך?" חזר אנג'לו ושאל.

"תהיה כומר. ממש כמו שתכננת תמיד. ואם הרע מכול יקרה, תשתמש בקשרים שלך על מנת להחביא אותנו. אני זקוק לך כדי להציל את המשפחה שלנו, אנג'לו."

אווה שכבה כל הלילה ערה, נרגשת להפליא, שבוייה בזיכרון הנשיקות, רק כדי לצנוח לתהומות הדיכאון כשהחלה לחשוב על העתיד. השנה האחרונה שכנעה אותה, שאין בעולם הזה סופים טובים, רק קטעי ביניים שמחים, ואיכשהו דווקא אלא הפכו את הסופים לגרועים עוד יותר.

בסופו של דבר היא נרדמה כמעט כשעלה השחר וישנה עד הצהריים. היא התרחצה בנינוחות, ייבשה את השיער וסלסלה אותו, מרחה את ציפורניה בלק אדום ולבסוף ירדה באיטיות במדרגות בערך בשעה שלוש, כשהיא בטוחה

שכולם יתנו בה מבט ומיד יראו את רגשותיה הניכרים בבירור בהבעת פניה. היא חרדה מאותו מבט ראשון, שתיתן באנג'ילו, כי אז תדע אם הוא מרגיש כמוה. ואולי היא פשוט לא תביט בו כלל.

פאביה היתה במטבח, אופה לחם ומטגנת סרדיניים. סנטינו הכין מין קישוט מקוצי הדורבן שאנג'ילו מצא, ושאר בני המשפחה נאספו במרפסת ושתו לימונדה מהולה במשקה חריף יותר, נהנים מהטמפרטורות הקרירות מעט יותר באדיבותה של סערת ליל אמש.

כולם קידמו את פניה של אווה בחמימות, ובלי לומר דבר על היקיצה המאוחרת שלה או על היעדרה מארוחת הערב. אנג'ילו לא היה במרפסת. היא נשמה לרווחה והתפתלה תחת זרועו של אביה על הנדנדה שבמרפסת, נשענה עליו ועצמה את עיניה כדי לא לראות את אנג'ילו, אם במקרה יצטרף אליהם. אבל לא אנג'ילו היה זה שצעד במעלה השביל באותו אחר הצהריים.

ביקור של המנהל ושל אשתו לא היה מאורע נדיר – זוג מבוגר, שנהג תמיד בנימוס ובאדיבות – ומדי פעם הגיע כדי לברר מה שלום האורחים. הם ניהלו שורה שלמה של בתי חוף למען אחת המשפחות העשירות ביותר באיטליה, אבל אווה מעולם לא הצליחה לזכור איזו משפחה. בני הזוג התקבלו בחום על ידי כל היושבים על המרפסת; אבל קבלת הפנים החמימה השתנתה כמעט בבת אחת למשהו קר וטחוב.

הקשיש ואשתו עמדו זה לצד זה מול קאמילו, כמו זקוקים לתמיכה מוסרית כדי לבצע את משימתם הלא מוסרית.

"אני מצטער, אדוני," אמר הקשיש. "אני יודע שנהגתם לבוא לכאן במשך שנים רבות, ולנו לא אכפת – אנחנו שמחים שאתם מבלים איתנו. אבל אנשים מתלוננים. הם זיהו אתכם מן השנים שעברו, והם יודעים שאתם יהודים. החוקים החדשים... אתה מבין."

באי אמון נעץ קאמילו את מבטו בבני הזוג. אווה הזדקפה וניתקה ממנו, כשקם ממקומו על מנת לעמוד מול המתקפה הבלתי צפויה.

"מובן שנחזיר לכם את הכסף ששילמתם," הוסיפה האישה בהיסוס. היא הושיטה לקאמילו מעטפה, הוא לקח אותה והציץ באיטיות בשטרי הלירטות שבתוכה. אווה הבחינה בהבעת העלבון שלו, ופניה שלה האדימו מזעם. היא הושיטה את ידה ואחזה בידו של אביה. הוא נדרך לרגע ואז לחץ את אצבעותיה.

"אני מבין," אמר קאמילו באיטיות וברוגע. "מתי בדיוק אתם רוצים

שנעזוב?"

"בהקדם האפשרי. אתה מבין, אנחנו לא רוצים להפסיד אורחים אחרים או להסתבך בצרות עם הקראביניארי." האיש משך בכתפיו כאילו אין לו ברירה. "אה, מה אנחנו יכולים לעשות?"

"אם כך נעזוב בבוקר," אמר קאמילו בנוקשות. הקשישה הביטה בבעלה, והאיש חזר והביט בקאמילו. "עדיף שתעזבו כבר הלילה, סיניוֹרָה."

השתיקה על המרפסת היתה עזה וטעונה כל כך, כאילו בער שם כבשן. "הנסיעה בחזרה לפירנצה אורכת יום שלם, וחלק מאיתנו מבוגרים מאוד," אמר קאמילו בקול שקט, אבל בנחישות. "בדיוק התכוונו לאכול ארוחת צהריים מאוחרת, ואנחנו צריכים לארוז את חפצינו. אנחנו נעזוב בבוקר."

האישה הושיטה את ידה ומשכה את המעטפה מידיו. "אם כך נצטרך לכסות את ההפסד הכספי שלנו," אמרה בכעס. "ואל תאשימו אותנו אם הקראביניארי יופיעו פה ויגרשו אתכם. הם לא יהיו נחמדים כמונו."

הקשיש הביט באשתו, ועל פניו נרשמה אותה תדהמה שאווה חשה בתוכה. העוינות של האישה הלכה וגברה עם כל מילה קטנה.

"אני בטוח שמחר זה מספיק טוב," אמר הקשיש ופנה מן המרפסת כשכובעו בידו. "בואי נלך, גווידה," ציווה על אשתו. האישה הסתובבה, אבל לא החזירה את המעטפה.

כשאנגילו הגיע בסופו של דבר ושמע את החדשות מפיה של סבתו הבוכייה, הוא יצא שוב מן הבית וטרק את דלת הכניסה בכוח שהרעיד את הקירות. הוא מיהר בכעס אל ביתו של המנהל, אבל נאלץ לחזור כעבור חצי שעה כולו מזועזע ומלא גועל. איש לא שאל אותו איך התנהלה השיחה שלהם. מהבעות פניהם הקפואות ומעיניהם המותשות של כל היושבים סביב השולחן אפשר היה לחשוב, כי מישהו עומד להיצלב וזו אינה סתם סעודה אחרונה. אווה לא חשבה שמישהו יעריך את הבדיחה הזו, לכן שמרה את משחקי המילים הקתוליים שלה לעצמה.

הם ארזו את חפציהם במבוכה אילמת ופרשו מוקדם לשנת הלילה. איש מהם לא רצה לדבר על החופשה שנקטעה. למחרת בבוקר עזבו את הבית והותירו אותו נקי ומסודר, כפי שהיה כשהגיעו, ואז נכנסו למוניות שהזמינו על מנת שייקחו אותם לתחנת הרכבת בגרוסטו.

אווה לא רצתה להביט לאחור, אבל כשהחלו לנסוע משם, היא מצאה את

עצמה מפנה את גופה לאחור ומביטה בבית הנעלם מעבר לעיקול הדרך. הם לא יחזרו שוב לחוף מארְמָה. לא יהיו עוד חופשות של חול לבן ושל דגים טריים מהשוק בגורסטו. לא יהיו עוד נשיקות גנובות. בכך היתה בטוחה כמעט לחלוטין. כל אלה יהיו עתה רק זיכרונות, זיכרונות שזוהמו.

15 באוגוסט, 1939

וידוי: אני פוחדת מדחייה.

תינוק דחוי בדרך כלל ימות, גם אם הצרכים הבסיסיים שלו יתמלאו. ילד דחוי יבלה את כל חייו בניסיון לרצות את כל האחרים, ולעולם לא ירצה את עצמו. אישה דחוויה תבגוד, בדרך כלל, רק כדי להרגיש נחשקת. גבר דחוי ינסה שוב רק לעתים נדירות, גם אם יחוש בודד מאוד. עם דחוי ישכנע את עצמו שזה מגיע לו, ולו רק כדי להבין את העולם הלגמרי לא מובן הזה. אני משוכנעת שאין דבר יותר גרוע מלב אנושי דחוי, אבל במהלך השנה האחרונה התחלתי להתרגל לזה. אני מצפה לזה. אני מקבלת את זה. זורמת עם זה במקום להתנגד לזה. אני שונאת את זה בעצמי, ולפעמים אני תוהה לאן נעלמה אווה הישנה, הבחורה שבערה בה אש, הבחורה שהאמינה בתוכה שתוכל לעשות הכול, להיות הכול, לאהוב כל אדם. ואז אני נזכרת. היא נדחתה. אווה רוזלי

לרכישת הספר המלא לחצי כאן